

**ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม
ของบ้านน้ำเค็ม
3 ปี หลังสึนามิ**

กรณีศึกษา บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง
อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

โดย คาร์ล เชกชไนเดอร์
ทิวาวรรณ ชัยขาว และ
รอมลี แมเราะ

โครงการ **Tsunami Aid Watch** เป็นโครงการหนึ่งของมูลนิธิ ไฮน์ริค เบิลด์ (Heinrich Böll Foundation : HBF) สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยความร่วมมือของบริษัทที่ปรึกษาและทรัพยากรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มูลนิธิ ไฮน์ริค เบิลด์ (Heinrich Böll Foundation: HBF) เป็นองค์กรไม่มุ่งหวังผลกำไรที่มีแนวทางการดำเนินงานและนโยบายที่สอดคล้องกับพรรคกรีน (German party Alliance 90/The Greens) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเบอร์ลินเมืองหลวงของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน การดำเนินงานของมูลนิธิฯ เน้นการสนับสนุนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนทางความคิดระหว่างผู้คนในสังคม เป้าหมายหลักของมูลนิธิคือการสร้างโอกาสทางด้านการศึกษาในมิติทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและประเทศต่างๆ เพื่อสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาสังคม รวมทั้งสร้างความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม โครงการ Tsunami Aid Watch เป็นโครงการพิเศษโครงการหนึ่งภายใต้โครงการการติดตามความช่วยเหลือ (Development Watch) ที่มูลนิธิไฮน์ริคเบิลด์สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ริเริ่ม และดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา

บริษัทที่ปรึกษาและทรัพยากรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Consult and Resource Co., Ltd. (SEA – C.R.) เป็นบริษัทผู้ให้คำปรึกษาที่มีสำนักงานปฏิบัติการในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นองค์กรที่มีศักยภาพที่โดดเด่นในด้านการให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา การพัฒนาองค์กรและอำนวยความสะดวก โดยได้นำมุมมองทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกันมาใช้ในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ว่าจ้างทั้งจากภาคเอกชนและภาครัฐอย่างเต็มที่

ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม

ของบ้านน้ำเค็ม 3 ปี หลังสึนามิ

กรณีศึกษา บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดำรงวิทยารัษฎา จังหวัดพังงา

ผู้เขียน: คาร์ล เซกซ์ไนเดอร์, ทิววรรณ ชัยขาว และ รอมติ แม่เราะ
แปลไทย-อังกฤษ: นริศา ไพเจริญ
บรรณาธิการ: คาร์ล เซกซ์ไนเดอร์, มาร์ค เชนา และ บริกิตเตอ ลิงค์
ภาพปกโดย: ทิววรรณ ชัยขาว
จัดปกและรูปเล่ม: บริษัท คอมพิวเตอร์ แอนด์ คอมมิวนิเคชั่น เน็ตเวิร์กส์ จำกัด

เอกสารว่าด้วยการศึกษาความเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ชุมชน
ภายหลังเหตุการณ์สึนามิที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง
อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
เรียบเรียงโดยทีมงานโครงการสึนามิ เอค วอทช์ ภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิ
ไฮนริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จัดพิมพ์ครั้งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่ 2550
ลิขสิทธิ์ของ © โครงการสึนามิเอควอทช์
พิมพ์ที่: โรงพิมพ์สุเทพการพิมพ์ จังหวัดเชียงใหม่
ISBN 078 074 05 1622 4

ที่อยู่ติดต่อได้:
สำนักงานโครงการ Tsunami Aid Watch
156/118 ม.10 ถ.คันคลอง ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ +66-(0) 53-810156 ต่อ 117
อีเมล : taw@taw-hbf.org; www.c2.taw.org

มูลนิธิ ไฮนริค เบิลล์
สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จ.เชียงใหม่
ตู้ ป.ณ.119 สำนักงานไปรษณีย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์ : +66-(0) 53-810430-2
อีเมล : sea@hbfasia.org; www.boell-southeastasia.org

ปฏิญญากระป๋องว่าด้วยการฟื้นฟูหลังเหตุการณ์สึนามิอย่างยั่งยืน

ผู้เข้าร่วมประชุมใคร่ขอแสดงความขอบคุณจากใจจริงสำหรับทุกคน ทุกชุมชน กลุ่มต่างๆ ทั้งในระดับประเทศ และระดับสากล ฝ่ายต่างๆ และองค์กรต่างๆ สำหรับความช่วยเหลือและการสนับสนุนที่มีไปยังประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์สึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ที่ผ่านมา เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง สำหรับการกิจการฟื้นฟูในระยะยาวที่เหลืออยู่ สึนามิได้ทำให้ประเทศอินโดนีเซีย ศรีลังกา อินเดีย ไทย หมู่เกาะมัลดีฟ และประเทศอื่นๆ คงเหลือแต่ชายฝั่ง ซึ่งเสียหายอย่างยับเยิน ชุมชน เศรษฐกิจ และผู้คนนับแสนต่างต้องการความช่วยเหลือเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นแค่ผลกระทบโดยตรงของสึนามิ ความพยายามช่วยเหลือต่างๆ เป็นเพียงระยะเริ่มต้นของการฟื้นฟูหลังเหตุการณ์สึนามิเท่านั้น

เวลาผ่านไปเก้าเดือนหลังจากสึนามิ ความช่วยเหลือได้เข้าไปถึงพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเป็นส่วนใหญ่ ที่พักอาศัยชั่วคราวได้รับการก่อสร้างขึ้น สำหรับผู้รอดชีวิตหลายพื้นที่ที่ได้รับการจัดหาเรือ และอุปกรณ์หาปลาที่มีความจำเป็นต่อการฟื้นฟูความเป็นอยู่สำหรับชาวประมงท้องถิ่น การกักที่เหลืออยู่ก็พร้อมที่จะได้รับการดูแลโดยชุมชนที่ได้รับการฟื้นฟู และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานการณ์ส่วนใหญ่ในขณะนี้จึงถือว่ากำลังเข้าสู่การมีเสถียรภาพ แต่อย่างไรก็ตามนับว่ายังห่างไกลจากคำว่าปกติสุขอีกมากนัก

การฟื้นฟูหลังเหตุการณ์สึนามิกำลังเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงระยะที่สอง จากการฟื้นฟูความเสียหายไปสู่การปรับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่ถาวรมากยิ่งขึ้น อันได้แก่ การบรรเทาผลกระทบทางอ้อมของสึนามิ ในขณะที่ความช่วยเหลือฟื้นฟูจากผลกระทบโดยตรงของสึนามิ มีความโดดเด่นด้านความเร็วและประสิทธิภาพ ความช่วยเหลือ และการสนับสนุนที่มีความจำเป็นสำหรับการฟื้นฟูผลกระทบทางอ้อมจำเป็นต้องมุ่งไปที่ประสิทธิผลในระยะยาว และความยั่งยืนเมื่อคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ การฟื้นฟูเศรษฐกิจ การจัดการภัยพิบัติ ภูมิทัศน์และบ้านพักอาศัยสำหรับผู้ไร้ที่อยู่ ผู้ขาดแคลนที่ทำกิน สตรี เด็ก ประเด็นทางด้านเพศสภาพ รวมไปถึงปัญหาแรงงานต่างถิ่น เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเหล่านี้ มาตรการต่างๆ จึง

มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน จากประสบการณ์ในการส่งมอบความช่วยเหลือในอดีต เราจึงใคร่ขอให้หนานาประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ ในการ จัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อ

- เป็นหลักประกันว่าการฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิ ในระยะยาว จะเป็นไปด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม มีความยั่งยืนและเสถียรภาพ ตาม ความรับรู้และการให้คำนิยามโดยบุคคล และชุมชนผู้ได้รับผลกระทบ จากสึนามิ
- พัฒนาการฟื้นฟูสึนามิในระยะที่สอง ให้กลายเป็นโอกาสในการแก้ไข ปัญหาต่างๆ ที่เกิดก่อนสึนามิ และกลับเลวร้ายลงอย่างเป็นที่ประจักษ์ เนื่องจากภัยพิบัติครั้งนี้
- ส่งมอบความช่วยเหลือและการสนับสนุนอย่างชัดเจนและโปร่งใสเพื่อให้ เกิดการมีส่วนร่วมของผู้ที่ได้รับผลกระทบในการวางแผน การริเริ่มและ การดำเนินการ โครงการฟื้นฟูระยะยาว
- หนึ่งในสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ก็คือการจัดตั้งระบบข้อมูล และ ฐานข้อมูลเกี่ยวกับสึนามิที่เที่ยงตรง และมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล เพื่อการใช้งานและประโยชน์ของบุคคลและชุมชน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติหรือ ศาสนา
- ริเริ่มระบบ/กลไกการติดตามผลการให้ความช่วยเหลือ เพื่อหลีกเลี่ยงการ นำทรัพยากรไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดนอกจากการให้ความช่วยเหลือ
- เป็นหลักประกันว่าการฟื้นฟูที่เหลืออยู่จะเป็นรากฐาน สำหรับการพัฒนา พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่สภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กว่าสภาพก่อนเหตุการณ์สึนามิ

หากความช่วยเหลือในการฟื้นฟูหลังเหตุการณ์สึนามิจากประชาคมโลก รัฐบาล และ สังคมทั่วไปตามแนวทางที่กล่าวมาข้างต้น ภัยพิบัติจากสึนามิครั้งนี้ก็จะกลับกลายเป็น โอกาสสำหรับการพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับความยั่งยืน และความก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจสำหรับทุกคน เราเชื่อว่า การร่วมมือและการประสานงานที่แข็งแกร่ง การ เปิดใจกว้างและความสมัครสมานสามัคคีจะช่วยให้เราได้ในยามวิกฤติ

คำนำที่ 1

หนังสือฉบับนี้ มีเนื้อหาที่เริ่มต้นด้วยการแนะนำให้ผู้่านได้เข้าใจถึงผลกระทบจาก สึนามิที่มีต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาหลังจากเหตุการณ์ สึนามิในปี 2547 ซึ่งมีเนื้อหาที่เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของ ระบบนิเวศน์ซึ่งได้แก่ แนวปะการัง ป่า โกงกาง แนวสันทรายก้นคลื่น และ หาดทราย เป็นต้น

แต่การที่เราจะเข้าใจถึงภาพที่ชัดเจนของปัญหา ด้านความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร ธรรมชาติที่ประชาชนในพื้นที่ประสบอยู่มากขึ้น เราควรพิจารณาตัวแปรที่ก่อให้เกิด ผลกระทบต่อชุมชนที่เกิดจากมนุษย์หลังจากเหตุการณ์ภัยพิบัติในครั้งนั้นด้วย เช่น ผลกระทบจากการให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งนโยบายในการฟื้นฟูของรัฐบาลที่ หลังไหลเข้าสู่ชุมชน ดังที่หนังสือเล่มนี้ได้ระบุให้เห็นว่าผลกระทบจากสิ่งที่เกิด จากตัวแปรดังกล่าวเป็นปัญหาอย่างมากทั้งต่อประชาชนผู้อาศัย และต่อสภาพ แวดล้อมของชุมชน

ในงานศึกษาชิ้นนี้ ได้เน้นให้เห็นวาระในการดำเนินงานของมูลนิธิไฮนริคเบิลด์ใน ช่วงหลายปีที่ผ่านมาซึ่งได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม วิธีการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติที่สนับสนุนการจัดการจากระดับล่างสู่ระดับบน ที่เน้นให้ความสำคัญ กับความรู้และความสามารถของคนในท้องถิ่น การติดตามตรวจสอบนโยบาย และผลการดำเนินนโยบายของรัฐ รวมทั้งเน้นถึงการมีส่วนร่วมตามแนวทางที่เป็น ประชาธิปไตยของประชาชนเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ และนำประเด็นจากการวิเคราะห์กระบวนการฟื้นฟูสึนามิในจังหวัด พังงาภาคใต้ที่เป็นพื้นที่ประสบภัยมานำเสนอ และอภิปรายให้กับสาธารณะชนได้รับ ทราบเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของโครงการสึนามิเอดวอทซ์ (Tsunami Aid Watch program : TAW) ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของมูลนิธิไฮนริคเบิลด์สำนักงานภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหัวใจสำคัญของการดำเนินงานในโครงการ สึนามิ เอด วอทซ์ คือ การได้จัดเวทีที่จะให้ชุมชนผู้ประสบภัยได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นให้กับสาธารณะชนได้ทราบ

มูลนิธิไฮนริคเบิลล์ ใคร่ขอขอบคุณผู้เขียน คือ คาร์ล เซกซ์ในเคอร์ คุณทิวาวรรณ ชัยขาว และคุณรอมลี แม่เราสำหรับการเขียนในครั้งนี้และเราหวังว่าท่านผู้อ่านจะได้ประสบการณ์จากการอ่าน ที่จะทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจประเด็นที่เกี่ยวกับผลกระทบจากสึนามิในมุมมองใหม่จากข้อมูลในหนังสือฉบับนี้ด้วย

เชียงใหม่ 8 กุมภาพันธ์ 2551

ดร. ไฮเกอ เลิขมานันท์

ผู้อำนวยการมูลนิธิไฮนริคเบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำนำที่ 2

นับตั้งแต่สึนามิได้นำมา ซึ่งความเสียหายให้กับจังหวัดชายฝั่งทะเลทางภาคใต้ของประเทศไทย สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ที่เคยมีอยู่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ไม่เพียงแต่เป็นผลมาจากสึนามิโดยตรงเท่านั้นแต่หลายครั้งก็เกิดจาก กิจกรรมที่มนุษย์เข้าไปแทรกแซงการฟื้นตัวของธรรมชาติในหลายรูปแบบ ในขณะที่ความเสียหายที่เกิดกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์กำลังฟื้นตัวอย่างช้าๆ ความช่วยเหลือจากแหล่งต่างๆ ก็ได้หลั่งไหลท่วมท้นเข้ามาสู่ชุมชนในพื้นที่ประสบภัยอย่างมากมายเช่นกัน

นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาลก็มีอิทธิพลต่อความช่วยเหลือที่ส่งเข้ามาซึ่งพื้นที่ประสบภัย เช่น นโยบายในการออกโฉนดน้ำในพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่อนุญาตให้มีการครอบครองพื้นที่ในทะเลที่เจ้าของกันไว้เป็นเขตหวงห้ามเฉพาะบุคคล รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่ซื้อขายได้ ก็เป็นนโยบายที่มาพร้อมๆ กับโครงการการฟื้นฟูการท่องเที่ยว พื้นที่ชายฝั่งอันดามันที่มุ่งหวังว่า จะเป็นส่วนเกี่ยวพันในการฟื้นฟูผลกระทบจากสึนามิ

หนังสือฉบับนี้มุ่งหวังที่จะช่วยให้ผู้อ่าน ได้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายเหล่านี้ และผลกระทบจากการพัฒนาหลังภัยพิบัติที่มีต่อชุมชนเป็นที่แน่นอนแล้วว่า ในปัจจุบันสิ่งต่างๆเหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชน และสภาพแวดล้อมของชุมชนอย่างถาวรซึ่งเราปฏิเสธไม่ได้ว่าความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ไม่ได้หมายถึงความเปลี่ยนแปลงที่มีแต่ในแง่บวกแต่เพียงด้านเดียว ดังนั้นในหนังสือเล่มนี้จึงได้มีการพิจารณา นโยบายเกี่ยวกับการออกโฉนดน้ำ ที่จะสกัดกั้นไม่ให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้าถึงแหล่งทรัพยากรของพวกเขาได้ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่บริเวณบ้านน้ำเค็มซึ่งเป็นพื้นที่ประสบภัยรุนแรงที่สุดของจังหวัดพังงา

จากผลการศึกษา ที่ได้จากกรณีศึกษาชิ้นนี้ของโครงการสึนามิเอดวอทซ์ ได้มุ่งหวังในการเน้นให้เห็นถึงสภาพการณ์ และเงื่อนไขในการฟื้นฟูให้กับผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการฟื้นฟูโดยใช้มุมมองจากบทเรียนที่ได้รับจากการฟื้นฟูภัยสึนามิที่ผ่านมา

ข้าพเจ้าใคร่ขอขอบคุณผู้เขียนร่วมทั้งสองท่านคือ คุณ ทิวาวรรณ ชัยขาว และคุณ รอมลี แมเราะ ที่ได้ใช้ความพยายามในการเขียนหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงลงได้

เชียงใหม่ 8 กุมภาพันธ์ 2551

คาร์ล เอช เซกซ์ไนด์เลอร์

ผู้อำนวยการโครงการสึนามิ เอด วอทซ์ ของมูลนิธิไฮนริคเบิลด์

สารบัญ

คำนำลำดับที่ 1

คำนำลำดับที่ 2

1. บทนำ	1
2. ข้อมูลเบื้องต้น	2
2.1 ชุมชนบ้านน้ำเค็ม	2
2.2 ระบบนิเวศน์ชุมชนก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิ	5
2.3 ประโยชน์จากระบบนิเวศน์ชุมชนต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยว	12
3. ระบบนิเวศน์ที่เปลี่ยนแปลงภายหลังสึนามิ	15
3.1 ปะการัง	15
3.2 ป่าชายเลน	16
3.3 แนวทรายกันคลื่น	18
3.4 ป่าชายหาดและชายหาด	21
4. ผลกระทบต่อชุมชนบ้านน้ำเค็ม	22
4.1 ผลกระทบจากคลื่นสึนามิ	22
4.2 ผลกระทบจากคลื่นมหาชน	24
4.2.1 คลื่นแห่งความช่วยเหลือ	24
4.2.2 นโยบายจากภาครัฐ	27
5. เสี่ยงสะท้อนจากชุมชน	33
6. บทส่งท้าย	35
7. บรรณานุกรม	38
8. ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต	38
รายชื่อหนังสือที่จะจัดพิมพ์ครั้งต่อไปภายใต้โครงการ Tsunami Aid Watch	39

สารบัญแผนที่

แผนที่ 1	แสดงบริเวณชุมชนบ้านน้ำเค็ม	3
แผนที่ 2	ลักษณะคลื่นทะเลที่พัดเข้าหาชายฝั่งทะเลบ้านน้ำเค็ม	4
แผนที่ 3	แสดงที่ตั้งแหล่งปะการังของชุมชน (เกาะผ้า)	7
แผนที่ 4	แสดงพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณบ้านน้ำเค็ม	9
แผนที่ 5	แสดงแนวทรายกั้นคลื่นธรรมชาติ	11
แผนที่ 6	แสดงบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนที่ได้รับความเสียหายของจังหวัดพังงา	18
แผนที่ 7	แสดงความเสียหายของแนวกันคลื่นธรรมชาติจากคลื่นสึนามิ	19
แผนที่ 8	แสดงแนวทรายกั้นคลื่นของชุมชนบ้านน้ำเค็มที่ได้รับผลกระทบจากแนวกันคลื่นของรีสอร์ท	20
แผนที่ 9	แสดงพื้นที่ป่าชายเลนที่ได้รับความเสียหายจากสึนามิของจังหวัดพังงา	21

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	รีสอร์ทที่ตั้งบริเวณริมชายหาด	12
ภาพที่ 2	ความเสียหายของป่าชายเลน	16

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	แสดงลักษณะความเสียหายของป่าชายเลนจากคลื่นสึนามิในพื้นที่จังหวัดพังงา	17
------------	--	----

1. บทนำ

ภายหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิซัดถล่ม 6 จังหวัดภาคใต้ของไทย ทำให้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ชุมชนหลายชุมชนเปลี่ยนแปลงไป และได้รับความเสียหายไปเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะบริเวณหมู่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับ ความเสียหายจากเหตุการณ์ครั้งนั้นมากที่สุด ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชน เพราะชาวบ้านน้ำเค็มอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการทำมาหากินและเป็นแหล่งสร้างรายได้มาตั้งแต่สมัยบรรพกาล

ดังนั้นการที่ชุมชนต้องอาศัยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงพยายามทำการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ให้ฟื้นคืนมา ซึ่งชุมชนมีความคุ้นเคยและเข้าใจดีว่าระบบนิเวศน์แห่งนี้จะต้องทำการฟื้นฟูอย่างไร ใช้เวลาในการฟื้นตัวของทรัพยากรมากน้อยแค่ไหนถึงจะสามารถกลับคืนสู่สภาวะปกติ เพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างเช่นที่เคยเป็นมาก่อนเหตุการณ์สึนามิ และด้วยกระบวนการทางธรรมชาติก็สามารถทำให้ระบบนิเวศน์บางส่วนฟื้นตัวให้กลับสู่สภาพเดิมเองได้ แต่ต้องอาศัยระยะเวลา

แต่ในความเป็นจริงขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศน์ มีปริมาณลดลง อันเกิดจากการได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์สึนามิ และยังต้องใช้เวลาในการฟื้นฟู เพื่อให้ทรัพยากรได้ฟื้นตัวมีปริมาณที่เพียงพอสำหรับคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพเช่นเดิมนั้น ความช่วยเหลือจากกลไกมหาชน รวมไปถึงนโยบายต่างๆ จากภาครัฐ ที่พยายามให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูชุมชนที่ประสบภัยก็หลังไหลเข้าสู่ชุมชน ซึ่งนโยบายและโครงการต่างๆ เหล่านั้นได้กลายเป็นช่องทางที่ ทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนผู้บริโภครักษาจากภายนอกชุมชน ให้มีโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศน์ของชุมชนมากขึ้น ในขณะที่จำนวนทรัพยากรลดลง และยังไม่ได้รับการฟื้นฟูให้เพียงพอและทันต่อความต้องการ จนก่อให้เกิดปัญหาการแย่งชิงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการทำมาหากินแบบพื้นบ้านรวมถึงโครงสร้างทางสังคมของชุมชนผู้ประสบภัย

ในเนื้อหาต่อไปนี้จะได้นำเสนอเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ชุมชนบ้านน้ำเค็มก่อนเหตุการณ์สึนามิ และความเปลี่ยนแปลงภายหลังสึนามิ ต่อจากนั้นจะนำเสนอในเนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบจากสึนามิที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ชุมชน ซึ่งเป็นกรณีศึกษาหมู่บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยข้อมูลทั้งหมดได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านน้ำเค็ม แกนนำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว กลุ่มหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่ทำงานช่วยเหลือและฟื้นฟูชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลในการเรียบเรียงเนื้อหาสำหรับการนำเสนอในครั้งนี้

2. ข้อมูลเบื้องต้น

2.1 ชุมชนบ้านน้ำเค็ม

ชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ตั้งอยู่ข้างปากคลองน้ำเค็ม และเป็นชุมชนที่ล้อมรอบด้วยน้ำทั้ง 3 ด้าน สภาพภูมิประเทศของชุมชนเป็นลักษณะที่ราบริมหาด มีพื้นที่สูงอยู่บริเวณห่างจากชายฝั่งเข้าพื้นที่ตอนกลางประมาณ 300 เมตร พื้นที่ตอนกลางของชุมชนจะประกอบด้วยชุมชนเหมืองเก่าอยู่เป็นจำนวนมาก ชุมเหมืองดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นบ่อน้ำทั่วไปมีความลึกประมาณ 10 เมตร มีขนาดพื้นที่แตกต่างกันออกไป

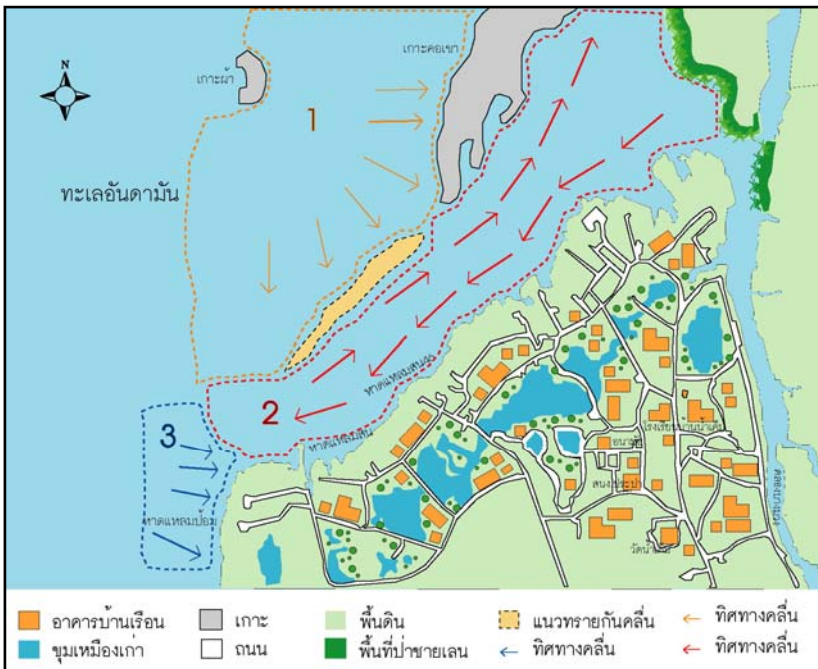
ทิศเหนือ ติดกับคลองปากเกาะซึ่งเป็นคลองที่เชื่อมต่อกับทะเลอันดามัน ไปยังพื้นที่ด้านใน (คลองปากเกาะเป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ เชื่อมติดต่อระหว่างบ้านทุ่งตึกในบริเวณเกาะคอเขากับอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นแหล่งที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างบ้านน้ำเค็มกับอำเภอตะกั่วป่าโดยใช้คลองตะกั่วป่า)

ทิศใต้ สภาพพื้นที่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 300 เมตร สภาพพื้นที่เป็นที่สูงตั้งแต่โรงเรียนบ้านน้ำเค็มไปบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม)

ทิศตะวันออก ติดคลองบางม่วงซึ่งเป็นคลองสาขาของคลองตะกั่วป่า สภาพปัจจุบันมีสภาพตื้นเขินจากการสะสมของทรายซึ่งเกิดจากการทำเหมืองแร่ในอดีต

จะเป็นอาหารสำหรับบริโภคภายในครอบครัว และจำหน่ายภายในชุมชน และอีกส่วนหนึ่งจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้าคนกลาง ที่มารับซื้อเพื่อส่งต่อไปยังภัตตาคาร โรงแรม และรีสอร์ทในเขตเขาหลักต่อเนื่องไปจนถึงจังหวัดภูเก็ต

สำหรับบริเวณในพื้นที่ของชุมชนจะมีชุมเหืองเก่าหลายแห่ง อันเนื่องมาจากบ้านน้ำเค็มเคยเป็นชุมชนที่ทำกิจกรรมเหมืองแร่ดิบุกสำคัญแห่งหนึ่งของไทยในอดีต และเปลี่ยนแปลงกิจกรรมภายหลังการเลิกกิจการเหมืองแร่ กลายมาเป็นชุมชนประมงแทน ซึ่ง 80 % ของประชากรประกอบอาชีพประมง รวมทั้งชุมชนแห่งนี้ยังคงมีแรงงานที่มารับจ้างในกิจการเหมืองแร่เดิมอยู่เป็นจำนวนมาก และยังคงปักหลักในการดำรงชีพ ทำมาหากินอยู่ในชุมชน ประกอบด้วยบ้านน้ำเค็มเป็นพื้นที่ที่อยู่ไม่ไกลจากแหล่งแรงงานประมงชาวพม่า ซึ่งสามารถเดินทางผ่านจังหวัดระนองเข้ามายังบ้านน้ำเค็มได้ จึงทำให้ชุมชนบ้านน้ำเค็มเปลี่ยนแปลงจากชุมชนเหมืองแร่กลายเป็นชุมชนที่มีการทำอาชีพประมงแทน

แผนที่ 2 ลักษณะคลื่นทะเลที่พัดเข้าหาชายฝั่งทะเลบ้านน้ำเค็ม

พื้นที่ชายฝั่งทะเลของชุมชนบ้านน้ำเค็ม จะมีคลื่นทะเลที่ซัดเข้าหาชายฝั่งของชุมชน ใน 3 ลักษณะ ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพประมงของคนในชุมชน คือ

ลักษณะแรก คลื่นมีขนาดใหญ่จะพัดเข้าชายฝั่งเกาะคอเขา โดยมีขอบเขตของแนวหาดทรายที่ขึ้นลงไปบนทะเลเป็นแนวบังคลื่นให้กับคลองปากเกาะ และชายฝั่งหมู่บ้านน้ำเค็ม

ลักษณะที่ 2 เป็นคลื่นขนาดเล็กบริเวณหน้าชายฝั่งทะเลบ้านน้ำเค็ม ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากแนวคลื่นลูกแรก

ลักษณะที่ 3 เป็นแนวคลื่นในบริเวณด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านน้ำเค็ม บริเวณแหลมสน – หาดแหลมป้อม ต่อเนื่องเรื่อยไป ลักษณะของคลื่นจะเป็นคลื่นที่มีขนาดใหญ่คล้ายกับคลื่นลักษณะแรก

ลักษณะคลื่นดังกล่าวทำให้ชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาอาชีพประมงเรื่อยมา เนื่องจากเป็นทั้งแหล่งแรงงาน แหล่งจอดเรือประมงเพื่อหลบคลื่นลม และยังมีร่องน้ำสำหรับเป็นเส้นทางเดินเรือต่อเนื่องตั้งแต่คลองปากเกาะไปออกทะเลอันดามัน

2.2 ระบบนิเวศน์ชุมชนก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิ

หมู่บ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ โดยเฉพาะระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเลของชุมชนและบริเวณใกล้เคียง เพียงแต่ชุมชนยังไม่มี การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล และชายฝั่งทะเลของชุมชน อย่างเป็นระบบ เนื่องจากชุมชนขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และยังไม่มียุทธศาสตร์ หรือองค์กรใดเข้ามาให้ความช่วยเหลือ หรือสนับสนุน ทั้งๆ ที่จากการให้ข้อมูลของชาวบ้าน และแกนนำชุมชนทำให้ทราบว่าการที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มแห่งนี้มีระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเลและในทะเลที่มีความสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีห่วงโซ่อาหารที่มีความซับซ้อนแต่ยังไม่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ชุมชน สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานของชุมชนอย่างเป็นระบบ ที่

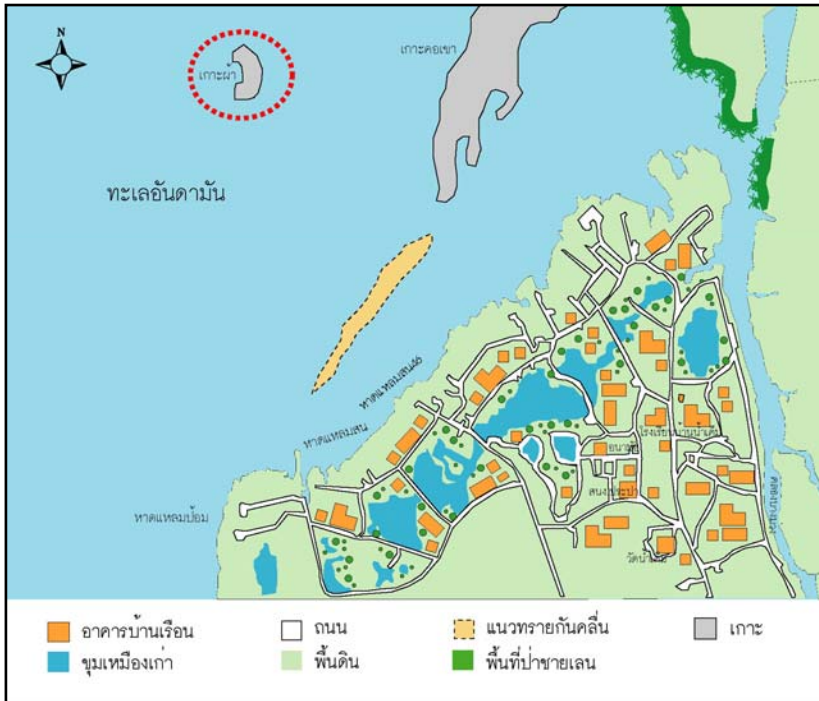
ผ่านมาทั้งก่อนและหลังเกิดเหตุการณ์สึนามิได้มีหน่วยงาน หรือองค์กรหลายแห่งได้เคยเข้ามาทำการศึกษา สํารวจ และศึกษาวิจัยในพื้นที่บ้านน้ำเค็ม แต่ยังไม่เคยมีหน่วยงานหรือองค์กรไหนนำข้อมูลหรือข้อค้นพบต่างๆ เหล่านั้นส่งกลับมาให้ชุมชนได้นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนแต่อย่างใด และชุมชนก็ต้องการมีข้อมูลดังกล่าวเก็บไว้ที่ศูนย์ประสานงานของชุมชนเพื่อใช้ประกอบการวางแผนการพัฒนาชุมชน และเก็บไว้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่สนใจเข้ามาทำงานร่วมกับชุมชนได้นำข้อมูลนั้นไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป

และจากการให้ข้อมูลของแกนนำชุมชน และคนในชุมชนบ้านน้ำเค็มเกี่ยวกับระบบนิเวศชายฝั่งทะเลและในทะเลของชุมชน และบริเวณใกล้เคียงที่ชุมชนได้อาศัยใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพจากอดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งไม่สามารถให้ข้อมูลในรายละเอียดเชิงปริมาณหรือสถิติที่แน่นอนได้ จึงเป็นเพียงข้อมูลที่ชุมชนประมาณการณด้วยประสบการณ์ของพวกเขา ที่ใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศน์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถแยกระบบนิเวศน์ชุมชนได้ดังนี้

2.2.1 ปะการัง

แหล่งปะการังสำคัญของชุมชนบ้านน้ำเค็ม อยู่บริเวณเกาะผ้า ซึ่งเป็นเกาะเล็กๆ ในเขตหมู่ที่ 4 ตำบลเกาะคอกเขา อำเภอดะกั่วป่า จังหวัดพังงา มีพื้นที่อยู่ 3.729 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากชายฝั่งประมาณ 10 กิโลเมตร มีน้ำทะเลใส บนเกาะร่มรื่นเต็มไปด้วยต้นไม้ขนาดชนิด และส่วนใหญ่จะเป็นต้นโกงกางใบใหญ่ ต้นเสม เป็นต้นบริเวณชายหาดมีหาดทรายขาวละเอียด สะอาด และเงียบสงบ ชาวบ้านน้ำเค็มจึงใช้เกาะผ้าแหล่งปะการังแห่งนี้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งสร้างรายได้ส่วนหนึ่งของชุมชน ในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และที่เกาะผ้าเป็นแหล่งปะการังสำคัญของชุมชน ได้แก่ ปะการังโหนด, ปะการังวงแหวน, ปะการังช่องเหลี่ยม, ปะการังโต๊ะ, ปะการังสมอง และปะการังเคลือบหนาม ซึ่งที่แหล่งปะการังเหล่านี้ก็เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลากหลายชนิดอีกเช่นกัน ได้แก่ ปลาการ์ตูน ปลาสวยงามต่างๆ และหอยมือเสือ ซึ่งปัจจุบันหอยมือเสือนี้เป็นสัตว์น้ำ

อนุรักษ์ ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ท่านได้รับสั่งให้
ร่วมกันอนุรักษ์ไว้

แผนที่ 3 แสดงที่ตั้งแหล่งปะการังของชุมชน (เกาะผา)

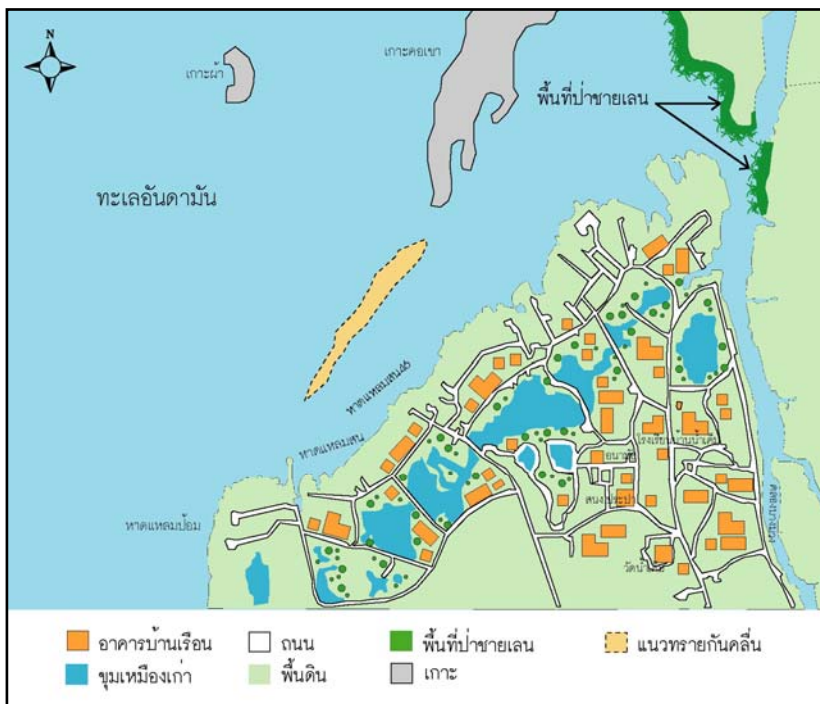
เกาะผาแห่งนี้ นอกจากจะเป็นแหล่งปะการังหลากชนิดที่สวยงามแล้ว ยังเป็นแหล่ง
ผลิตสัตว์น้ำและทรัพยากรทางทะเล เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติให้กับชาวประมง
พื้นบ้านในชุมชนบ้านน้ำเค็มและชุมชนใกล้เคียงได้เป็นอย่างดีแล้วนั้น เกาะผายัง
เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ของชาวบ้านน้ำเค็ม เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ
ของชาวเล ในการไหว้ผีบรรพบุรุษ ซึ่งชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเป็น
ประจำในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี แสดงให้เห็นว่า เกาะผาแห่งนี้ นอกจากจะมี
ความสำคัญต่อชุมชนในด้านระบบนิเวศน์ แล้วยังมีความสำคัญในการเป็นที่ยึด
เหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชน เป็นศูนย์รวมของชาวบ้านที่จะพร้อมใจกันเพื่อทำ
กิจกรรมทางความเชื่อที่เป็นสิ่งหล่อหลอมให้คนในชุมชนมีความรัก และเกิดความ

สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และยังเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวบ้านน้ำเค็มเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้มีความยั่งยืนสำหรับลูกหลานในรุ่นต่อไป

2.2.2 ป่าชายเลน

ป่าชายเลนบริเวณบ้านน้ำเค็มเป็นป่าลักษณะหาดเลนงอกใหม่ มีพันธุ์ไม้ เช่น แสม โกงกางขึ้นอยู่ ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้เบิกนำ โดยมีความสูงประมาณ 8-10 เมตร ป่าชายเลนมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีความสำคัญต่อชุมชนบ้านน้ำเค็มสำหรับใช้ประโยชน์ในหลายรูปแบบ เช่น การใช้ประโยชน์จากต้นไม้อินป่าชายเลนเพื่อนำมาเผาถ่านทำฟืนใช้ในครอบครัว ใช้ไม้ในการทำอุปกรณ์การประมง เป็นต้น ป่าชายเลนมีระบบนิเวศที่เป็นห่วงโซ่อาหารของสัตว์น้ำเค็มที่อาศัยบริเวณชายฝั่งทะเล และในทะเล โดยเป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์ แหล่งอนุบาล เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และสัตว์เศรษฐกิจนานาชนิดที่ชาวบ้านน้ำเค็มได้อาศัยใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ

นอกจากนั้นป่าชายเลนแห่งนี้ยังช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ เป็นเกราะกำบังและช่วยลดความรุนแรงของคลื่นลมชายฝั่งให้แก่ชุมชน และระบบนิเวศที่ตั้งอยู่ด้านหลังของป่าชายเลนได้เป็นอย่างดี จากประสบการณ์กรณีเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิที่ผ่านมา คลื่นสึนามิได้ทำลายล้างหมู่บ้านน้ำเค็มและชุมชนใกล้เคียงเกือบทั้งหมดบ้านจะหลงเหลืออยู่เพียงแต่บ้านเรือนที่ตั้งอยู่หลังป่าชายเลนเท่านั้น ที่ไม่ได้รับความเสียหายใดๆ ซึ่งปรากฏการณ์นี้เองได้แสดงให้เห็นว่า ป่าชายเลนไม่ได้ให้ประโยชน์เพียงแต่ให้ชาวบ้านในชุมชนใช้ต้นไม้อินในการทำฟืน เป็นแหล่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด หรือว่าเป็นแหล่งกำเนิดห่วงโซ่อาหารที่สำคัญของระบบนิเวศนี้ดังที่เข้าใจกันเท่านั้น แต่ป่าชายเลนยังได้ทำหน้าที่เป็นเกราะกำบังที่สำคัญในการป้องกันภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิได้อย่างดีอีกด้วย

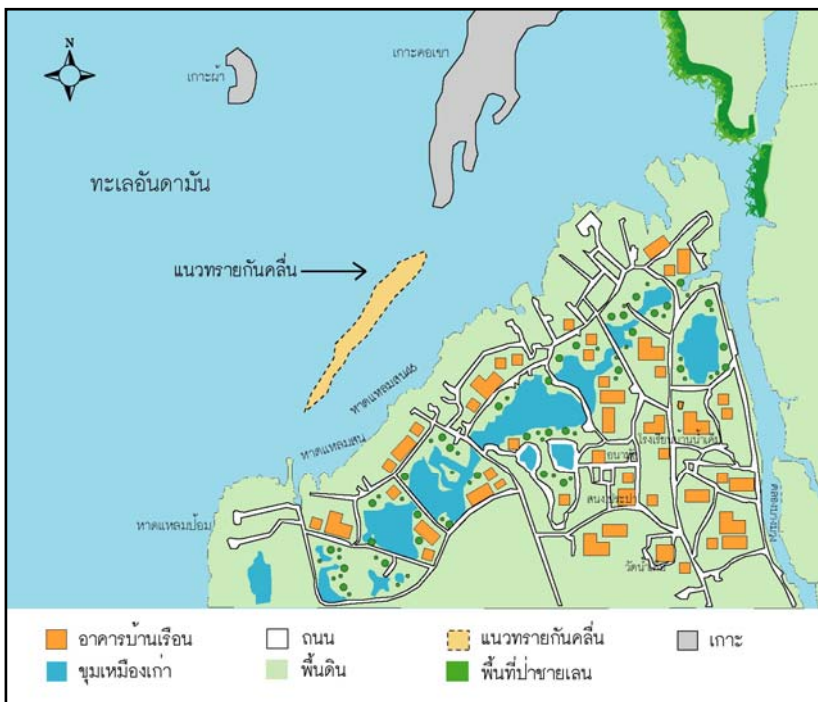
แผนที่ 4 แสดงพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณบ้านน้ำเค็ม

ทั้งนี้ชาวบ้านน้ำเค็มเองได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป่าชายเลนไว้ จึงได้มีการตั้งกฎของชุมชนที่ถือเป็นกติการ่วมกันในการใช้ประโยชน์ป่าชายเลน และป่าชายหาด ว่า หากมีชาวบ้านคนไหนที่ต้องการตัดไม้ในป่าชายเลน หรือป่าชายหาด ให้บุคคลนั้นทำการปลูกต้นไม้ทดแทนตามจำนวนที่ตนเองได้ทำการตัดไป ซึ่งในการตัดต้นไม้ในแต่ละครั้งนั้น ต้องไม่ตัดเกินความจำเป็นที่ต้องการใช้ประโยชน์จริงในทุกๆ ปี ชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมบวชป่า และปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันแม่แห่งชาติ 12 สิงหาคม วันพ่อแห่งชาติ 5 ธันวาคม หรือตามโอกาสสำคัญในการจัดกิจกรรมของชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและหวงแหนในต้นไม้แต่ละต้นที่ตนเองเป็นผู้ปลูกด้วยมือของตน และภายหลังเหตุการณ์สึนามิ ทางชุมชนได้จัดให้มีการปลูกต้นไม้ เพื่ออุทิศแก่ดวงวิญญาณที่ครอบครัวต้องสูญเสียไปในเหตุการณ์สึนามิ ทำให้ชาวบ้านมีความรักและหวงแหนต่อต้นไม้ที่ตนเองได้ปลูก

เสมือนเป็นตัวแทนของดวงวิญญาณของผู้ที่จากไปในเหตุการณ์สึนามิครั้งนั้น นี่เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าป่าชายเลนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับชุมชนบ้านน้ำเค็มมานับการ นอกจากการใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมด้านต่างๆ ของชุมชน และยังมีความสำคัญต่อจิตใจ ความเชื่อ และความศรัทธาของพวกเขาทำให้เกิดพฤติกรรมที่คัดค้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า และเกิดการตระหนักรู้ในการอนุรักษ์และเร่งฟื้นฟูระบบนิเวศน์ป่าชายเลนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์สึนามิ ให้กลับมามีสภาพสมบูรณ์ดังเดิม โดยเร็วที่สุด

2.2.3 แนวทรายกันคลื่น

นับเป็นเวลานานแล้วที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มได้มีแนวทรายกันคลื่นธรรมชาติที่เป็นแนวกันระหว่างทะเลและชายฝั่งทะเล ในการลดแรงปะทะของคลื่นทะเล และลดการกัดเซาะบริเวณชายฝั่ง แนวทรายกันคลื่นดังกล่าวมีความยาวกว่า 2 กิโลเมตรทอดยาวขนานกับชายฝั่งทะเลด้านแหลมสน และที่แนวทรายกันคลื่นแห่งนี้ยังมีดินไม้จันทน์เป็นแนวปะทะ เช่น ต้นสน ต้นมะพร้าว เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์หลายชนิด ซึ่งแนวทรายกันคลื่นนอกจากมีหน้าที่คอยเป็นแนวกันคลื่นทะเลที่ซัดเข้าหาชายฝั่งของชุมชนแล้ว บนสันดอนทรายยังมีระบบนิเวศน์ที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้อีกทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นแหล่งจับสัตว์น้ำ เช่น ปูดำ ปลาเก๋า เป็นต้น เป็นแหล่งที่ปักจอดเรือของชาวประมง และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดร่องน้ำสำหรับเป็นเส้นทางในการเดินเรือของชาวประมงพื้นบ้านอีกทางหนึ่งด้วย

แผนที่ 5 แสดงแนวทรายกันคลื่นธรรมชาติ

2.2.4 ป่าชายหาดและชายหาด

บริเวณป่าชายหาดและชายหาดของหมู่บ้านน้ำเค็ม มีต้นไม้หลักได้แก่ ต้นสนทะเล ต้นจิกทะเล และต้นเตยทะเลขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเลคลุมพื้นดินและพื้นทราย บริเวณที่น้ำทะเลท่วมไม่ถึง ป่าชายหาดและชายหาดเป็นทรัพยากรธรรมชาติแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่งของชุมชน ซึ่งป่าชายหาดและชายหาดนั้นทำหน้าที่เป็นเขตแดนที่กั้นหรือเป็นแนวกันชนระหว่างทะเลกับชายฝั่งทะเล ช่วยลดความรุนแรงของคลื่นลมและพายุ ที่สำคัญเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนบ้านน้ำเค็มได้เป็นอย่างดี และชายหาดชาวประมงจะใช้เป็นสถานที่ในการนำเรือขึ้นมาจอดบนชายหาด เพื่อทำการซ่อมแซมเรือเท่านั้น เนื่องจากชาวประมงมักจะนำเรือมาจอดในทะเลริมชายฝั่งมากกว่า

ถึงแม้ชุมชนบ้านน้ำเค็มค่อนข้างที่จะใช้ประโยชน์จากป่าชายหาด และชายหาดเพียงบางส่วน แต่ชุมชนก็ได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชายหาดและชายหาด มีการตั้งกฎของชุมชนในการตัดต้นไม้ในป่าเพื่อนำไปทำอุปกรณ์การประมงหรือกิจกรรมต่างๆ ให้มีการปลูกต้นไม้ทดแทนตามจำนวนที่คนได้นำไปใช้ เพื่อไม่ให้จำนวนต้นไม้ในป่าลดลง อีกทั้งชุมชนยังมีการทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ ในพื้นที่ เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ร่วมกันปลูกต้นไม้เพื่อดวงวิญญาณอันเป็นที่รัก (จากภัยสึนามิ) เพื่อเป็นการบำรุงรักษาไม้สนชายหาดที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิให้สามารถอยู่รอดต่อไปได้ ในการทำหน้าที่ป้องกันคลื่นลมทะเลกัดเซาะชายฝั่งของชุมชน

2.3 ประโยชน์จากระบบนิเวศน์ชุมชนต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยว

จากการที่พื้นที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ มีป่า

ชายหาด และชายหาดที่สวยงาม มีเกาะที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เช่น เกาะผ้าที่มีหาดทรายขาวละเอียด ปะการังสวยงามทั้งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลากหลายชนิด และปลาสวยงามต่างๆ มีเกาะคอเขาที่เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจทั้ง

ภาพที่ 1 รีสอร์ทที่ตั้งบริเวณริมชายหาด

คนในชุมชน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

ดังนั้นความสวยงาม และความสมบูรณ์ของธรรมชาติทั้งชายฝั่งทะเลและในทะเลนี้เอง เป็นเหตุทำให้มีผู้ประกอบการท่องเที่ยวเข้ามาทำธุรกิจรูปแบบต่างๆ ในบริเวณบ้านน้ำเค็ม เกาะคอเขา และชุมชนใกล้เคียง ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ประกอบการที่เข้า

มาทำธุรกิจในพื้นที่นั้นจะเป็นไปในรูปแบบของโรงแรม รีสอร์ท เกสเฮ้าท์ และร้านอาหาร ตลอดจนมีกลุ่มทัวร์ต่างๆ ที่เป็นธุรกิจที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อมาท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสเอาบรรยากาศ และความสวยงามของธรรมชาติอันสมบูรณ์แห่งนี้แล้วก็จากไป

ธุรกิจการท่องเที่ยวต่างๆ ได้ใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศน์ชุมชนบ้านน้ำเค็มและบริเวณใกล้เคียง ทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ โรงแรม รีสอร์ท หรือเกสเฮ้าท์ โดยเฉพาะที่ตั้งอยู่บริเวณริมหาด จะใช้ประโยชน์จากป่าชายหาดเพื่อเป็นแนวปะทะของคลื่นลม คลื่นทะเล เป็นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว บริเวณชายหาดใช้เป็นที่ตั้งเปลนอนให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน ชื่นชมทะเลอันดามันอันสวยงามของไทย และเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำทะเลได้อย่างสะดวก สบาย และปลอดภัย

จากการให้ข้อมูลของผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้ให้ข้อมูลและความคิดเห็นที่คล้ายกันเรื่อง ความสำคัญของระบบนิเวศน์ชุมชนต่อการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทุกคนที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันหมด คือการได้พักผ่อนและสัมผัสกับธรรมชาติที่มีความสวยงาม และสมบูรณ์ สถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งในหลายจังหวัด ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ถูกบุกรุกจากการท่องเที่ยวจนทำให้เกิดความเสื่อมโทรมลงไปเช่น ที่หาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต และหาดอีกหลายแห่ง ได้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่หลังไหลเข้าไปท่องเที่ยวและทำภารกิจต่างๆ จนสภาพของระบบนิเวศน์ และสิ่งแวดล้อมถูกคุกคามจนได้รับความเสียหายและเสื่อมโทรมไปธรรมชาติและระบบนิเวศน์ไม่มีช่วงเวลาที่ได้รับการฟื้นฟู เพราะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่างไปจากที่บ้านน้ำเค็มและบริเวณใกล้เคียงที่ยังคงมีสภาพภูมิทัศน์อันคงความสวยงามของธรรมชาติ ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ และชายหาดที่เงียบสงบทอดยาวขนานไปกับทะเลที่สวยงาม ชาวไปจนถึงเขาหลัก จึงมีนักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยที่ยังต้องการมาท่องเที่ยว เพื่อรับเอาบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติอันเงียบสงบ และสวยงามตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ มีความสามารถในการรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวได้โดยไม่กระทบต่อระบบนิเวศน์ และสิ่งแวดล้อม เพราะการท่องเที่ยวได้ทิ้งช่วงเวลาให้ระบบนิเวศน์ได้มีโอกาสนในการฟื้นตัวจากการรบกวนของนักท่องเที่ยว

สำหรับผู้ประกอบการเองระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเล ป่าชายหาดและชายหาดเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินกิจการเป็นอย่างมาก เพราะเป็นบริเวณพื้นที่ที่สถานประกอบการใช้ประโยชน์ในทางตรงในการเป็นสถานที่ที่โรงแรม และรีสอร์ทที่ใช้ในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาพักอาศัยในโรงแรมหรือรีสอร์ทของตนเอง เมื่อนักท่องเที่ยวและแขกที่มาพักต้องการพักผ่อน เล่นน้ำทะเล หรือเดินเล่นตามชายหาด ก็สามารถพักผ่อนได้สะดวกและปลอดภัย ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยว ผู้พักอาศัย บางโรงแรมได้มีการติดตั้งระบบเตือนภัยของโรงแรมบริเวณชายฝั่งทะเล และทำการเชื่อมโยงกับระบบสัญญาณของหอเตือนภัยในชุมชน

และประโยชน์ทางอ้อมของระบบนิเวศน์ชุมชนต่อสถานประกอบการ ในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในชุมชนที่มีพื้นที่ใกล้กับสถานประกอบการใช้เวลาในการเดินทางไม่มากนัก และมีความสะดวกในการเดินทางไปท่องเที่ยว เช่น เกาะผ้า เกาะคอเขา ชายหาดต่างๆ เป็นต้น

จากการที่ผู้ประกอบการได้ใช้ประโยชน์จากนิเวศน์ชุมชนทั้งทางตรง และทางอ้อมนั้น ทำให้พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าหากระบบนิเวศน์ชุมชนที่นี้เปลี่ยนแปลงไป เกิดความเสื่อมโทรมลงจะด้วยสาเหตุจากภัยสึนามิ หรือจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม จะส่งผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างแน่นอน เพราะความมุ่งหวังของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเที่ยวในบริเวณชุมชนบ้านน้ำเค็ม เขาหลัก และสถานที่ต่างๆ บริเวณใกล้เคียงต่างก็ต้องการมาพักผ่อนหย่อนใจสัมผัสในธรรมชาติที่สวยงาม เงียบสงบ และมีระบบนิเวศน์ชุมชนที่ยังคงความสมบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันนี้หาได้ยากจากสถานที่ท่องเที่ยวในหลายแห่ง ที่ถูกคุกคามด้วยนักท่องเที่ยวจำนวนมาก สถานะโรงแรมต่างๆ ที่ตั้งเรียงรายริมชายหาด แต่ที่นี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถพักผ่อนหย่อนใจและสัมผัสในความเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริงของภูเขาและทะเล มีบริเวณชายหาดที่เงียบสงบ ไม่วุ่นวาย และอยู่ใกล้กับโรงแรมหรือเกสเฮ้าท์ที่พักได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

3. ระบบนิเวศน์ที่เปลี่ยนแปลงภายหลังสึนามิ

ภายหลังจากเหตุการณ์สึนามิได้ทำให้ระบบนิเวศน์ของชุมชนในพื้นที่ 6 จังหวัดที่ประสบกับภัยสึนามิได้รับผลกระทบและเปลี่ยนแปลงไป จังหวัดพังงาเป็นจังหวัดที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดโดยเฉพาะที่บริเวณบ้านน้ำเค็ม ซึ่งเคยมีความสมดุลของระบบนิเวศน์ มีห่วงโซ่อาหารที่มีความซับซ้อนและสมบูรณ์ เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ที่เพียงพอสำหรับให้ชาวบ้านน้ำเค็มและผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ได้อาศัยใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพประมง ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชนบ้านน้ำเค็ม

แต่ภายหลังคลื่นยักษ์สึนามิได้ซัดถล่มทำลายล้างพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม จนได้รับความเสียหายทั้งชีวิต และทรัพย์สินรวมถึงแหล่งอาหารทางธรรมชาติ และแหล่งสร้างรายได้ของชุมชน ที่เคยเต็มเปี่ยมไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง บางส่วนไม่สามารถทำการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ได้ และบางส่วนของพื้นที่ทำการฟื้นฟูได้ก็ต้องอาศัยระยะเวลาในกระบวนการฟื้นฟู ให้กลับมา มีความสมบูรณ์เหมือนเดิมหรือมีความใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด

3.1 ปะการัง

คลื่นสึนามิที่มีความรุนแรงในการทำลายล้าง ได้ซัดถล่มแนวปะการังที่สำคัญของชุมชนในบริเวณเกาะผ้า ซึ่งเป็นเกาะที่เกิดจากการทับถมของปะการังมาเป็นร้อยๆ ปี เป็นแหล่งทรัพยากรทางทะเลที่ชาวบ้านน้ำเค็มและชาวประมงพื้นบ้านภายในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง ได้อาศัยในการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติสำหรับใช้ในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ตลอดจนใช้เป็นสถานที่ทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เมื่อเกิดคลื่นสึนามิซัดทำลายเกาะผ้า แหล่งปะการังแห่งนี้จึงพังทลายแตกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ระบบนิเวศน์บนเกาะได้รับความเสียหายและเกิดความเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ปะการังสวยงามต่างๆ แตกหัก พลิกคว่ำ และล้มตายเป็นจำนวนมาก ซึ่งปะการังเหล่านี้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำสำคัญๆ หลายชนิดที่เป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชนบ้างสูญหาย บ้างก็สูญพันธุ์ไป หาดทรายที่เคยสวยงามเป็นแหล่งพักผ่อน

หย่อนใจของคนน้ำเค็ม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งของชุมชนถูกทรายทับถมจนเสียหาย ซึ่งปัจจุบันยังไม่สามารถทำการแก้ไขหรือฟื้นฟูระบบนิเวศน์น้ำให้กลับคืนมาเหมือนเดิมได้

3.2 ป่าชายเลน

ป่าชายเลนที่ขึ้นอยู่ใกล้ทะเลริมปากอ่าวได้รับความเสียหายจากคลื่นสึนามิ เพราะป่าชายเลนบริเวณชุมชนบ้านน้ำเค็มและใกล้เคียง เป็นพื้นที่ดินเลนงอกใหม่และอยู่ติดปากอ่าวรับทะเลมากที่สุด

ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับป่าชายเลนจากความแรงของคลื่นสึนามิทำให้ต้นไม้ เช่น ต้นโกงกาง ต้นแสม หักโค่นล้มอย่างถอนรากถอนโคนอยู่กับที่ บ้างก็ขึ้นต้นตาย เนื่องจากการถูกคลื่นทะเลซัดจนโยกทำให้เกิดการฉีกขาดหรือไม่สามารถยึดเกาะกับดินได้ และบางส่วนที่ถอนรากถอนโคนแล้วหลุด

ภาพที่ 2 ความเสียหายของป่าชายเลน

หายไปเหลือแต่หลุมหรือบ่อของบริเวณราก พื้นดินถูกกัดเซาะ และบางจุดมีตะกอนทรายที่ถูกคลื่นซัดมาทับถมในพื้นที่ของป่าชายเลน รวมทั้งมีเศษซากปรักหักพังจากสิ่งก่อสร้าง ซากเรือของชาวประมง กระชังปลา เครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการทำประมงต่างๆ ถูกคลื่นซัดเข้ามาติดอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน

ระบบนิเวศน์ที่มีห่วงโซ่อาหารที่ซับซ้อน และมีความหลากหลายทางชีวภาพประกอบด้วย พืชพันธุ์นานาชนิด สัตว์ต่างๆ ที่อยู่อาศัยในระบบนิเวศน์บริเวณป่าชายเลน เช่น ค้างคาวแม่ไก่ ลิง งู กระรอก และสัตว์น้ำหลายชนิดมีจำนวนลดลงหรือสูญหายไปเนื่องจากการล่มสลายของระบบนิเวศน์ และขาดแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำที่สำคัญในการผลิตสัตว์น้ำเพื่อฟื้นฟูสภาพที่ถูกละเลย

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะความเสียหายของป่าชายเลนจากคลื่นสึนามิในพื้นที่จังหวัด
พังงา

ลักษณะพื้นที่	สภาพพื้นที่เดิม	ความเสียหาย	ตัวอย่างพื้นที่
1. หาดเลนงอกใหม่	มีพื้นที่ไม้พวก แสมขึ้นอยู่ ซึ่งเป็น พื้นที่ไม้เบิกนำ โดยมีความสูง ประมาณ 8-10 เมตร	ต้นแสมโคนล้ม พื้นที่ได้รับความ เสียหาย 100 %	* บ้านน้ำเค็ม อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา * บ้านทุ่งออง อ.คุระบุรี จ.พังงา
2. ป่าโกงกาง ธรรมชาติ	ป่าโกงกางอุดม สมบูรณ์ ต้นไม้ ขึ้นอยู่อย่าง หนาแน่น	ได้รับความ เสียหายเป็น ระยะทางไม่เกิน 40 เมตรจาก ชายฝั่งเข้าหา แผ่นดิน	* บ้านทับละมุ อ.ท้ายเหมือง จ.พังงา * บ้านเกาะคอเขา อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา
3. ริมฝั่งคลองใน ป่าชายเลน	มีพื้นที่ไม้ขึ้น อยู่น้อย	ริมฝั่งคลองถูก คลื่นกัดเซาะ พังทลาย	* เกาะพระทอง อ.คุระบุรี จ.พังงา

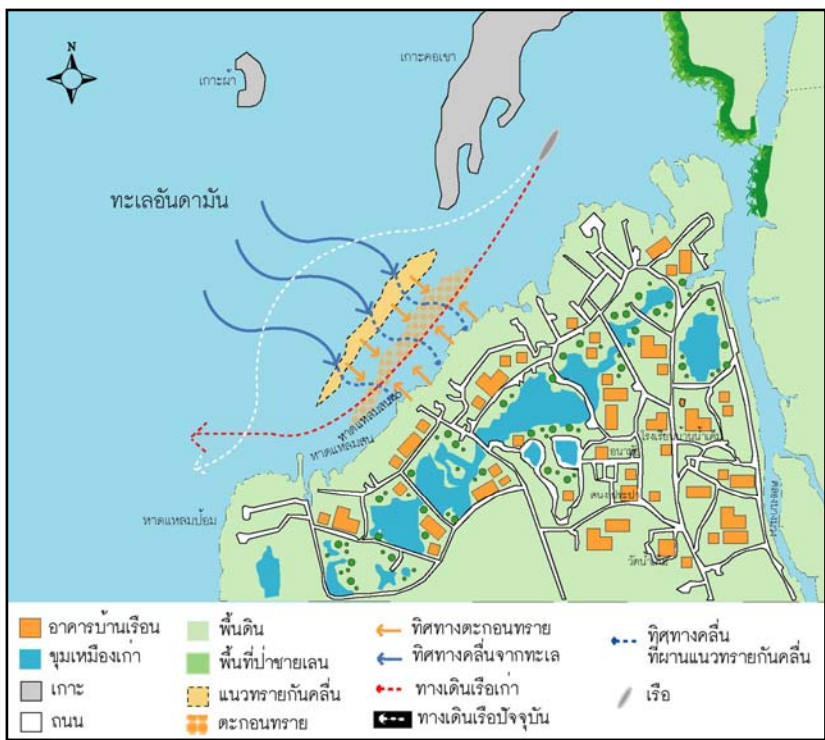
แหล่งที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

แผนที่ 6 แสดงบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนที่ได้รับคามเสียหายของจังหวัดพังงา
แหล่งที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

3.3 แนวทรายกันคลื่น

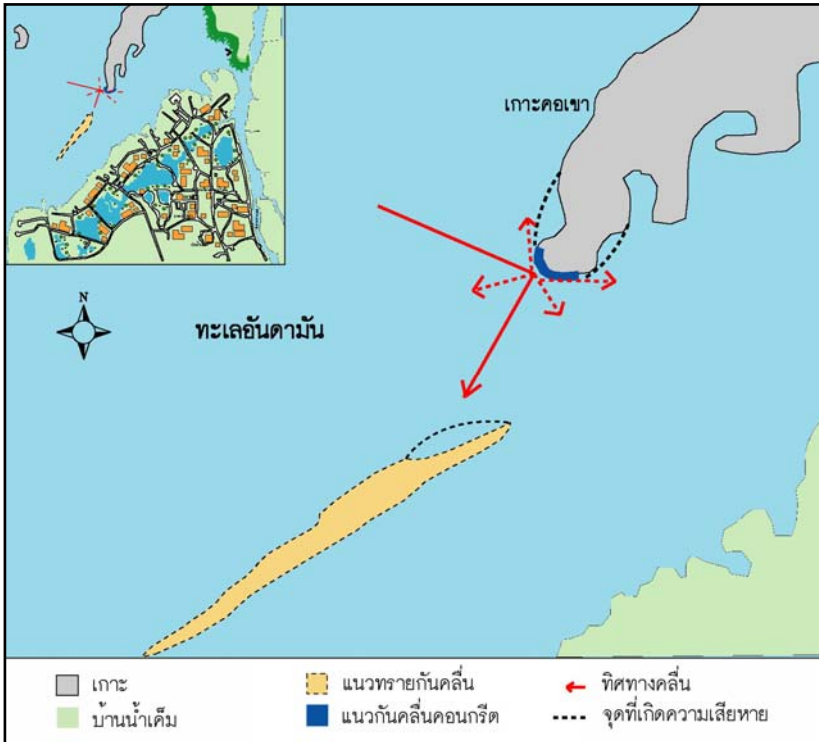
แนวทรายกันคลื่นธรรมชาติของบ้านน้ำเค็มที่มีความยาวกว่า 2 กิโลเมตรบริเวณชายฝั่งทะเลทางด้านแหลมสน ที่เป็นแนวกันแรงปะทะของคลื่นทะเลกับชายฝั่งของชุมชนมาเป็นเวลายาวนานนั้น ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิที่ได้พัดทำลายแนวทรายกันคลื่นธรรมชาติจนได้รับความเสียหาย ถูกคลื่นพัดเอาสันดอนทรายที่เป็นแนวกันเสียหาย ส่งผลให้คลื่นทะเลสามารถพัดผ่านและซัดเข้าหาชายฝั่งได้ง่าย

แผนที่ 7 แสดงความเสียหายของแนวกันคลื่นธรรมชาติจากคลื่นสึนามิ

นอกจากนั้น ร่องน้ำเดิมที่อยู่ตรงกลางระหว่างแนวทรายกันคลื่นกับชายฝั่งทะเลของบ้านน้ำเค็มเกิดการตื้นเขิน เนื่องจากคลื่นทะเลจากที่เคยพัดมาปะทะกับแนวทรายกันคลื่นกลับกลายเป็นสามารถพัดผ่านแนวทรายนั้นเข้าถึงชายฝั่ง และในขณะที่คลื่นพัดผ่านสันดอนทรายที่อยู่ใต้น้ำได้พัดเอาทรายที่อยู่บนสันดอนแนวกันคลื่นนั้นไหลลงสู่ร่องน้ำกลายเป็นตะกอนทับถมตรงบริเวณร่องน้ำทุกครั้งที่มีคลื่นทะเล และในขณะที่คลื่นพัดผ่านแนวทรายไปปะทะกับชายฝั่งทะเลก็พัดเอาทรายบริเวณชายฝั่งลงสู่ร่องน้ำอีกทางหนึ่ง ทำให้ร่องน้ำแห่งนี้ได้รับทรายทั้งจากสันดอนทรายเดิมและทรายจากบริเวณชายฝั่ง ซึ่งได้ส่งผลให้ร่องน้ำดังกล่าวที่เคยเป็นเส้นทางเดินเรือของชาวประมงเกิดการตื้นเขิน เรือไม่สามารถแล่นผ่านได้เหมือนเคย ชาวประมงจึง

จำเป็นต้องใช้เส้นทางเดินเรืออื่นแทน อันเป็นเส้นทางที่ต้องเดินเรืออ้อมแนวทราย
กันคลื่นซึ่งเป็นเส้นทางที่มีระยะทางไกลกว่าเดิม

แผนที่ 8 แสดงแนวทรายกันคลื่นของชุมชนบ้านน้ำเค็มที่ได้รับผลกระทบจากแนวกันคลื่นของ
รีสอร์ท

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้แนวทรายกันคลื่นธรรมชาติของชุมชนบ้านน้ำเค็ม
ที่เคยมีความยาวกว่า 2 กิโลเมตรนั้น มีพื้นที่ลดลงเรื่อยๆ นั่นก็เกิดจากการที่สถาน
ประกอบการ (รีสอร์ท) ที่ตั้งกิจการอยู่บริเวณเกาะคอเขา ได้มีการสร้างแนวกันคลื่น
ทะเลที่สร้างจากคอนกรีต เพื่อป้องกันการถูกกัดเซาะชายฝั่งของรีสอร์ท จากแรง
ปะทะของคลื่นทะเล และเมื่อคลื่นทะเลซัดเข้าหาชายฝั่งมาปะทะกับแนวกันคลื่น
คอนกรีตดังกล่าวก็เกิดแรงสะท้อนของคลื่นย้อนออกมาทำให้ชายฝั่งบริเวณสองข้าง
ของแนวกันคลื่นถูกแรงน้ำที่สะท้อนออกมากัดเซาะให้ได้รับความเสียหาย รวมถึง

แนวทรายกันคลื่นธรรมชาติของชุมชนน้ำเค็ม ก่อนที่จะถูกคลื่นสึนามิซัดทำลาย ก็ได้รับผลกระทบจากแรงคลื่นที่สะท้อนออกจากแนวกันคลื่นคอนกรีตแห่งนี้ เช่นกัน ถึงแม้ว่าจะใช้ระยะเวลาพอสมควรในการรับผลกระทบดังกล่าว แต่ก็เกิดขึ้นทุกครั้ง ทุกเวลา ทุกวันที่ทะเลยังมีคลื่นซัดเข้าหาชายฝั่งบริเวณริสอร์ท

แผนที่ 9 แสดงพื้นที่ป่าชายหาดที่ได้รับความเสียหายจากคลื่นเมืองจังหวัดพังงา
แหล่งที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

3.4 ป่าชายหาดและชายหาด

บริเวณชายฝั่งทะเลของชุมชนบ้านน้ำเค็ม ได้รับผลกระทบจากคลื่นสึนามิอย่างมาก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของชุมชน มีชายฝั่งที่ทอดยาวขนานไปกับแนวคลื่นทะเลที่ซัดเข้าสู่ชายฝั่ง ส่งผลให้ป่าชายหาดและชายหาดส่วนใหญ่ถูกตะกอนทรายที่คลื่นสึนามิพัดเข้ามาทับถม ร่องน้ำเดิมถูกกัดเซาะกว้างขึ้น 2-3 เท่า ชายฝั่งบริเวณชายหาดและสันดอนทรายถูกกัดเซาะ ต้นไม้บริเวณป่าชายหาดที่เคยเป็นแนวกันระหว่างทะเลกับชายฝั่งทะเล ทำหน้าที่ในการช่วยลดความรุนแรงของคลื่นลมและพายุที่จะมาปะทะกับชายฝั่งนั้นล้มตาย และบางส่วนยื่นต้นตาย บางส่วนคินที่อยู่บริเวณโคนต้นถูกกัดเซาะจนเห็นรากโผล่ขึ้นมา

4. ผลกระทบต่อชุมชนบ้านน้ำเค็ม

4.1 ผลกระทบจากคลื่นสึนามิ

จากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิที่พัดถล่มบ้านน้ำเค็มส่งผลให้ระบบนิเวศน์ชุมชนได้รับความเสียหายไปมาก ทั้งป่าชายเลน ป่าชายหาดและชายหาด แหล่งปะการัง รวมถึงแนวทรายกันคลื่นธรรมชาติ และจากการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์ชุมชนของบ้านน้ำเค็มนั้น ทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์ชุมชนบ้างในบางส่วนแต่ก็ไม่มากนัก เนื่องจากชุมชนได้พยายามทำการฟื้นฟูสภาพของระบบนิเวศน์และปรับสภาพภูมิทัศน์ ในพื้นที่ของชุมชนและบริเวณใกล้เคียงชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อทำการแก้ไขและฟื้นฟู โดยได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรในพื้นที่ในด้านต่างๆ เช่น ในการฟื้นฟูป่าชายเลนและป่าชายหาด ได้มีการปลูกต้นไม้ทดแทนซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนต้นกล้าจากสำนักงานป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการปล่อยสัตว์น้ำลงสู่ทะเล เป็นต้น

นอกเหนือจากที่ชุมชนได้ดำเนินการแก้ไขและฟื้นฟูระบบนิเวศน์ชุมชน บางส่วนของระบบนิเวศน์ก็สามารถฟื้นฟูได้ด้วยตัวของมันเอง โดยอาศัยกระบวนการทางธรรมชาติเพียงแต่ต้องอาศัยระยะเวลาเป็นตัวช่วยในกระบวนการฟื้นฟูเท่านั้น เช่น

ระบบนิเวศน์ของป่าชายเลน ระบบนิเวศน์ทางทะเล สัตว์ทะเล หญ้าทะเล รวมถึง ป่าชายหาดและชายหาดบางส่วนก็ได้มีการฟื้นตัวด้วยกระบวนการทางธรรมชาติ

จากการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์ชุมชนภายหลังเหตุการณ์สึนามิ ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนในบางส่วน อันได้แก่ มีผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งเมื่อระบบนิเวศน์เปลี่ยนแปลงไป ทรัพยากรทางทะเลลดลง หรือสัตว์น้ำบางชนิดหายไป ต้องใช้ระยะเวลาในการทิ้งช่วงให้ทรัพยากรดังกล่าวเหล่านี้กลับฟื้นตัวคืนกลับสู่สภาพเดิม และมีปริมาณที่เพียงพอต่อการทำการประมง เพราะชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนที่มีประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพประมง เพื่อนำมาดำรงชีพและนำไปจำหน่าย เพื่อเป็นรายได้หล่อเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นเมื่อการทำอาชีพการประมงมีความลำบากมาก ทำให้ชาวบ้านต้องพยายามหาอาชีพอื่นทดแทนเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ความลำบากในการทำการประมงนี้ทำให้รายได้หลักของครอบครัวลดลง สภาพเศรษฐกิจของชุมชนจากภาคการประมงก็ลดลงตามเช่นกัน ไม่เพียงเท่านั้น การลดลงของรายได้จากภาคการประมงนี้ยังส่งผลกระทบต่อไปถึงสภาพคล่องทางเศรษฐกิจโดยภาพรวม ผลผลิตทางทะเลลดลง ภาคเศรษฐกิจของไทยที่มีรายได้จากการทำประมงก็ลดลงตามไปด้วย จึงทำให้เกิดผลกระทบเป็นห่วงโซ่ของระบบเศรษฐกิจไทยจากภาคการประมง

ด้วยเหตุนี้ทำให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์ชุมชนอันเกิดจากคลื่นยักษ์สึนามินั้น เป็นผลกระทบที่ยังพอมิแนวทางแก้ไขฟื้นฟูได้โดยกระบวนการทางธรรมชาติและการขับเคลื่อนของชุมชน เพียงแต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการฟื้นฟู แต่สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในระยะยาวอย่างถาวรนั้นกลับเป็นคลื่นยักษ์จากความช่วยเหลือ และการพยายามฟื้นฟูระบบนิเวศน์และสภาพชุมชนต่างหาก ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนบ้านน้ำเค็ม รวมไปถึงนโยบายต่างๆ จากภาครัฐที่ลงไปยังพื้นที่ประสบภัย โดยที่ชาวบ้านไม่มีส่วนรู้เห็น หรือไม่ได้ถามความสมัครใจของชาวบ้านแม้แต่น้อย ซึ่งไม่รู้ว่าจะผลกระทบจากคลื่นความช่วยเหลือและนโยบายจากภาครัฐนี้ เวลาจะสามารถเป็นตัวช่วยให้ชุมชนได้รับการแก้ไขและฟื้นฟูหรือไม่ อย่างไร? หรือว่าคลื่นความช่วยเหลือจากมหาชนนี้จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรง และถาวรต่อชุมชนมากกว่าจะเป็นการแก้ไขและฟื้นฟูชุมชนอย่างยั่งยืนดังที่ชุมชนเข้าใจ

4.2 ผลกระทบจากคลื่นมหาชน

4.2.1 คลื่นแห่งความช่วยเหลือ

เป็นที่ทราบกันดีว่าภายหลังจากเกิดเหตุการณ์สึนามิพัดถล่มพื้นที่ 6 จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามันทางภาคใต้ของไทยจนทำให้ประชาชนผู้ประสบภัยได้รับความเสียหายอย่างรุนแรงทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และเมื่อคลื่นยักษ์สึนามินั้นหายไป คลื่นยักษ์ลูกใหม่ก็ได้เข้าแทนที่ในทันที นั่นก็คือคลื่นแห่งความช่วยเหลือจากมหาชนต่างก็หลั่งไหลเข้าสู่ชุมชนที่ประสบภัยเป็นจำนวนมากและที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรอิสระ รวมถึงผู้ใจบุญทั้งหลายที่มุ่งหน้าเข้าสู่ชุมชนประสบภัย เพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน กระบวนการให้ความช่วยเหลือของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรนั้นมีความแตกต่างกันออกไปในหลายรูปแบบ ทั้งการสร้างบ้านพักอาศัย การมอบเงินทุนให้ผู้ประสบภัยสำหรับเป็นทุนในการยังชีพ มอบอุปกรณ์การประมงและเรือประมงเพื่อบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้าแก่ชาวประมงพื้นบ้าน เพียงแต่ความช่วยเหลือเหล่านั้นขาดการประสานงาน การเชื่อมโยงการให้ความช่วยเหลือของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจากปัจจุบันถึงระยะยาวมีผลกระทบต่อกันในชุมชนในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก อันเกิดจากปัจจัยการช่วยเหลือที่แตกต่างกันเหล่านั้น จนทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับในความเท่าเทียมและทั่วถึง เป็นตัวกระตุ้นให้ชาวบ้านมีความต้องการที่ไม่รู้จักพอ และริบหาผลประโยชน์ในระยะเวลาเพียงสั้นๆ มากกว่าที่จะคิดถึงกระบวนการพัฒนาในระยะยาวแบบยั่งยืน

ดังนั้นจึงทำให้หลายหน่วยงาน หรือองค์กรที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือมีปัญหาในเรื่องความซ้ำซ้อนในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความต้องการที่ไม่พอเพียงขยายความต้องการออกไปเรื่อยๆ และสิ่งที่สำคัญก็คือมีหลายหน่วยงาน หลายองค์กรที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องบริบททางสังคมของชุมชน จึงทำให้ลักษณะการดำเนินงานเพียงแค้ให้ความช่วยเหลือ และถ่ายภาพเพื่อนำไปรายงานผลการดำเนินงานว่า ประสบผลสำเร็จต่อแหล่งทุนผู้ให้การสนับสนุน หรือมุ่งเน้นเพียงเพื่อการประชาสัมพันธ์สร้างภาพพจน์ที่ดีของหน่วยงานและองค์กรของตนเท่านั้น แนวทางและกระบวนการความช่วยเหลือของมหาชนเหล่านี้จึงเป็น

แนวทางนำไปสู่การสร้างปัญหาในระยะยาวและความล้มเหลวของชุมชน โดยที่พวกเขาไม่ทันรู้ตัว

ชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับคามเสียหายจากคลื่นสึนามิ และได้รับผลกระทบจากคลื่นความช่วยเหลือของมหาชน นับตั้งแต่วันแรกของการที่คลื่นยักษ์สึนามิสงบลง จวบจนถึงทุกวันนี้หลายปัญหายังไม่ได้รับการช่วยเหลือ และแก้ไขอย่างจริงจัง ปัญหาที่เห็นได้ชัดจากคลื่นความช่วยเหลือต่อชุมชน คือการสร้างบ้านพักอาศัยให้แก่ผู้ประสบภัยโดยไม่มีร่องรอยของวิถีชุมชนเดิม มีการสร้างบ้านตามความต้องการของผู้ให้ มีการออกแบบมาแล้วเบ็ดเสร็จนำมาสร้างในพื้นที่โดยไม่มองถึงความสอดคล้องต่อสภาพพื้นที่ของชุมชน ไม่คำนึงถึงความต้องการของชาวบ้านที่จะต้องเป็นผู้อยู่อาศัย

การให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในการซ่อมแซมเรือประมง อุปกรณ์การประมง ตลอดจนการบริจาคเรือประมงลำใหม่ และอุปกรณ์การประมงให้แก่ชาวประมงพื้นบ้าน เนื่องจากชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนชาวประมงที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก ส่งผลทำให้ในชุมชนมีจำนวนเรือประมงและอุปกรณ์สำหรับการประมงเพิ่มขึ้น ซึ่งมีจำนวนที่มากกว่าก่อนเกิดเหตุการณ์สึนามิเสียด้วยซ้ำไป ทำให้มีการทำการประมงมากขึ้นตามไปด้วย อันส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ชุมชนและบริเวณใกล้เคียง ซึ่งทรัพยากรทางทะเลยังไม่สามารถฟื้นตัวให้กลับมา มีความอุดมสมบูรณ์ได้ทันและมีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวประมงที่เพิ่มขึ้นแบบทวีคูณ

และจากการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านที่สูญเสียอุปกรณ์ในการทำการประมง โดยการบริจาคอุปกรณ์การประมงจำนวนมาก และหลายชนิด เช่น อวน แห หรือแม้แต่การสนับสนุนการทำกระชังเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และจากการบริจาคซื้อชิ้นของหลายหน่วยงานที่ไม่มีการประสานงานในการให้ความช่วยเหลือนั้น ส่งผลให้ชาวประมงจากที่เคยมีอุปกรณ์การประมง ในจำนวนที่จำกัดในแต่ละครอบครัวกลับมีมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น อวนหาปลาที่เคยมีเพียงครอบครัวละหนึ่งหลังกลับมีอวนจำนวนมากขึ้น ชาวประมงจึงทะเลงในการดูแลรักษาอวนของตนเมื่อเกิดการชำรุดเสียหาย กล่าวคือ เดิมทีชาวประมงใช้อวนลากในการทำการประมงเมื่ออวนไปติดสิ่งกีดขวางใน

ทะเล เช่น โขดหิน ปะการัง และสิ่งกีดขวางต่างๆ ในท้องทะเลก็จะทำให้อวนนั้นขาดและชำรุดไป ชาวประมงก็จะนำอวนนั้นกลับขึ้นมาซ่อมแซมเพื่อนำกลับไปใช้ใหม่ในครั้งต่อไป แต่ภายหลังจากที่ได้รับบริจาคอวนปลาจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทำให้มีจำนวนมากกว่าหนึ่งหลังต่อครอบครัว เมื่อออกหาปลาแล้วเจอปัญหาเดิมชาวประมงจะไม่นำอวนนั้นกลับมาซ่อมแซม เพราะคิดว่าทำให้เสียเวลาจะปล่อยทิ้งไว้ในทะเลแล้วนำอวนหลังใหม่มาใช้ ซึ่งชาวประมงยังไม่มีคามตระหนักรู้ว่าอวนที่พวกเขาปล่อยทิ้งไว้เหล่านั้น ได้กลายเป็นขยะสะสมในท้องทะเลอันเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติของชุมชนมาแต่บรรพกาล

และอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญต่อภาคการประมงของชุมชน ก็คือ ในภาคอุตสาหกรรม การประมงขนาดใหญ่ ซึ่งใช้อุปกรณ์และเครื่องมือที่เป็นอันตรายและสร้างความเสียหายให้แก่สัตว์ทะเลและทรัพยากรทางทะเล เช่น อวนลากของชาวประมงซึ่งเป็นอวนลากขนาดเล็กไม่ก่อผลเสียต่อทรัพยากรในท้องทะเล แต่ในภาคอุตสาหกรรม การประมงมีการใช้อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ได้พัฒนาเทคโนโลยีการประมงมาใช้ อุปกรณ์และเครื่องมือขนาดใหญ่ เช่น การใช้อวนลาก ที่เป็นอวนดินตะขาบ เป็นอวนที่มีการพัฒนามาเป็นอวนที่ลักษณะตรงส่วนปลายของอวน จะทำด้วยลวดเลื่อนที่เป็นเหล็ก มีศักยภาพในการลากผ่านสิ่งกีดขวางต่างๆ ในท้องทะเลได้ เช่น ปะการัง และหินสวยงามต่างๆ ได้ท้องทะเล ทำให้ได้รับความเสียหายแตกหัก และพลิกคว่ำ สัตว์น้ำขนาดเล็กที่ยังไม่สามารถนำไปทำประโยชน์หรือจำหน่ายได้ก็ติดอวนเหล่านี้ไปด้วย ส่งผลต่อห่วงโซ่อาหารและระบบนิเวศน์ในทะเล

จากการให้ข้อมูลของคนในชุมชนปัญหาเหล่านี้ เป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนเท่านั้นที่พวกเขาเรารู้เท่าทันและชัดเจนในสภาพปัญหา แต่ในความเป็นจริงแล้วยังมีปัญหาอีกหลายด้าน หลายประการที่ชุมชนได้รับความเดือดร้อนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดเหตุการณ์สินามิจวบจนถึงปัจจุบัน อันเกิดจากคลื่นความช่วยเหลือของมหาชนที่มุ่งเข้ามาแก้ไขปัญหอย่างเร่งด่วนในช่วงเวลาเพียงระยะสั้น แต่กลับทิ้งทวนความเดือดร้อนแก่ชาวบ้านให้เป็นปัญหาเรื้อรังยากเยียวยาในระยะยาว

4.2.2 นโยบายจากภาครัฐ

ไม่เพียงแต่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนผู้ประสบภัยที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขจากผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชนเท่านั้น แต่ปรากฏว่าในส่วนช่องทางภาครัฐยังได้มีการกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อการฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัยและช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากธรณีพิบัติภัยสึนามิ ที่ส่งผลกระทบในระยะยาวต่อชุมชนบ้านน้ำเค็ม โดยที่ชาวบ้านในชุมชนไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือแม้กระทั่งไม่มีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและรับรู้การดำเนินงานใดๆ จากหน่วยงานของภาครัฐที่มีบทบาทในการรับผิดชอบดำเนินงาน แม้แต่น้อย

ยกตัวอย่างนโยบายที่กำลังสร้างปัญหาให้แก่ชุมชนอยู่ในขณะนี้ คือ นโยบายการดำเนินโครงการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน เพื่อจัดสรรที่ดินพื้นที่เดิมเพื่อการท่องเที่ยวพิเศษตามแนวทางของรัฐที่บรรจุเป้าหมายแบบเบ็ดเสร็จ มีนโยบายและแผนยุทธศาสตร์หลักในการบริหารจัดการและพัฒนา “พื้นที่พิเศษ” เพื่อการท่องเที่ยว และอีกนโยบายหนึ่งซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนก็คือ นโยบายแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน หรือการออก “โฉนดน้ำ” ที่ชาวบ้านต่างก็คุ้นหูกันเป็นอย่างดี โดยนโยบายดังกล่าวได้ผลักดันให้พื้นที่ในทะเลมีเจ้าของจับจองเป็นกรรมสิทธิ์อย่างเป็นทางการ นโยบายเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สร้างปัญหาให้แก่ชุมชน และส่งผลกระทบในระยะยาวอย่างถาวรต่อวิถีชีวิต การเป็นอยู่ และการทำมาหากินแบบพื้นบ้านและโครงสร้างบริบทของชุมชน

โครงการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน

นโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายที่ภาครัฐ ได้มีการมอบหมายให้ “องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”¹ หรือ “อพท.” ซึ่งขึ้นตรงกับสำนักนายกรัฐมนตรี ให้ดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่เป้าหมายให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว โดยที่ผู้ประกอบการรายใดสนใจในการเข้ามาลงทุนก็สามารถนำเสนอแผนงานของตนเองได้ที่ศูนย์ อพท. ในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งจะได้รับการพิจารณาและแนะนำในเรื่องการติดต่อในขั้นตอนต่อไป โดย อพท. จะเป็นผู้ออกใบอนุญาตให้ไปยื่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เป็นใบเบิกทาง และจะได้รับอนุมัติภายในเวลาไม่เกิน 30 วัน และที่น่าสังเกตคือในการลงทุนในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวนี้ รัฐจะเป็นผู้ออกทุนให้ผู้ประกอบการ ส่วนรายได้ผู้ประกอบการจะเป็นผู้รับผลประโยชน์ ดังนั้นหากการดำเนินงานขาดทุนแสดงว่าผู้ประกอบการไม่ได้รับผลเสียอะไรเลย!!!

และสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อ อพท. ประกาศให้พื้นที่ใดเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวแล้ว อพท.จะสามารถนำพื้นที่นั้นไปร่วมทุนกับเอกชน ทั้งที่เป็นตัวบุคคลหรือเป็นนิติบุคคลรวมทั้งอพท.ยังเป็นตัวแทน เป็นนายหน้ามอบหมาย หรือว่าจ้างให้บุคคล หรือนิติบุคคลอื่นประกอบกิจการต่างๆ ในพื้นที่พิเศษนั้นได้

ซึ่งวัตถุประสงค์ของ อพท. ได้บัญญัติไว้ชัดเจนในมาตรา 7 (5) (6) และ (7) ของพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2546 (www.kodmhai.com/m8/New/N4.html) ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นของตน ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นจัดให้มีการบำรุงรักษาศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และส่งเสริมการ

¹ เป็นองค์การมหาชนของรัฐจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาเมื่อปี 2546 มีหน้าที่บูรณาการ การบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นเอกภาพ เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มาเยือนและเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศไทย

จัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ตลอดจนให้เกิดการจ้างงานและยกระดับคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของท้องถิ่นให้ดีขึ้น แต่ปรากฏว่าในทางปฏิบัติกลายเป็นคนละเรื่องกับกฎหมายที่กำหนดไว้ ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ที่ดำเนินโครงการแล้ว เช่น เชียงใหม่ เกาะเสม็ด ภูหลวง เกาะช้าง และเกาะพีพี ที่ประชาชนแสดงความคิดเห็นคัดค้านนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาโดยตลอด โครงการดังกล่าวมีการวางผังเมือง และแผนการดำเนินงานเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนอสังหาริมทรัพย์และการท่องเที่ยว

และภายหลังจากเหตุการณ์สึนามิซัดกระหน่ำชายฝั่งทะเลอันดามัน นโยบายดังกล่าวนี้ก็เข้ามาจัดการดูแลพื้นที่เขาหลัก จังหวัดพังงาในพื้นที่นั้นเป็นสัญญาณให้รู้ว่าจะมีการหลั่งไหลของกลุ่มทุนขนาดใหญ่และกลุ่มทุนที่มีนักการเมืองแฝงเข้ามาครอบงำเอาผลประโยชน์ในพื้นที่ และในระยะยาวกลุ่มทุนขนาดใหญ่เหล่านี้จะเบียดคกลุ่มทุนท้องถิ่นขนาดเล็กออกนอกพื้นที่เขาหลักและบริเวณใกล้เคียงอย่างแน่นอน

ในส่วนของพื้นที่เขาหลัก อพท. มีแผนการดำเนินงานโดยจะมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน คือ ด้านเหนือสุดบริเวณบ้านน้ำเค็ม จะจัดให้เป็นชุมชนอยู่อาศัย ถัดมาพื้นที่หาดบางเนียงจัดเป็นพื้นที่ก่อสร้างบึงกะโลและรีสอร์ตขนาดเล็ก ส่วนบริเวณหมู่ที่ 5-7 ตำบลลิคึก จะเป็นพื้นที่สำหรับโรงแรมและรีสอร์ตขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีส่วนรู้เห็น ต่อการดำเนินการดังกล่าวของรัฐแม้แต่น้อย ชาวบ้านบางส่วนอาจต้องถูกเวนคืนที่ดินและโยกย้ายที่อยู่อันเนื่องจากการแบ่งพื้นที่และปรับภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวใหม่ของ อพท. ทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากโครงการดังกล่าว จึงไม่ต้องการโครงการโดยมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเครือข่ายชุมชนขอกเลิก อพท. เพื่อเรียกร้องให้ยุติการดำเนินการโครงการดังกล่าว หากเป็นไปได้พวกเขาอยากให้อพท. ด้วย เนื่องจากเป็นโครงการและองค์กรที่สร้างปัญหาความขัดแย้ง และส่งผลกระทบต่อชาวบ้านท้องถิ่น

การประกาศพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวก็ไม่ต่างไปจากการประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่การบริหารดำเนินการเป็นอิสระ และแปลงรูปแบบใหม่ในคราบของรัฐบาล ร่วมกับกลุ่มนักการเมือง ข้าราชการประจำ และกลุ่มทุนในการแสวงหาผลประโยชน์ ทั้งยังเป็นองค์กรแฝงอำนาจทุน แปลงทรัพยากรธรรมชาติให้ตกอยู่ในมือของกลุ่ม

ทุนเข้ามาแทนการกระจายรายได้ให้กับคนในพื้นที่ แต่ถ้าภาครัฐยังยืนยันที่จะดำเนินงานโครงการนี้ต่อ จึงควรตั้งคณะกรรมการการบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนร่วมกับชุมชนในพื้นที่ มากกว่ารูปแบบการตั้งคณะกรรมการแบบเดิม เท่าที่ผ่านมาการดำเนินการจะเป็นไปเฉพาะในแนวนโยบายระดับสูง ที่ไม่เคยลงมาถึงระดับรากหญ้าบนพื้นฐานแห่งความเป็นจริงของบริบทชุมชน

นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน หรือ “โฉนดน้ำ”

นโยบายแก้ปัญหาความยากจน และความต้องการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งประมง และการลดลงของผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เพื่อเป็นการพัฒนาฐานการผลิตอาหารทะเลในประเทศขึ้นใหม่ ทดแทนผลผลิตจากธรรมชาติ โดยดำเนินงานตั้งอยู่ในฐานความคิดการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน หรือ “โฉนดน้ำ” ที่ชาวบ้านรู้จัก ซึ่งเป็นอีกนโยบายหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้านน้ำเค็ม อันจะนำมาซึ่งความแตกแยก และก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งอย่างรุนแรงในการแย่งชิงผืนน้ำทำกินของคนในชุมชน ที่เกิดจากการขาดผลประโยชน์จากการแบ่งพื้นที่ทำกินทางทะเล การออกโฉนดน้ำให้แก่ชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่ทั่วถึง ซึ่งอาจทำให้เกิดการจ้ำรอยกับเหตุการณ์ความขัดแย้งกรณีการทำเหมืองแร่ในอดีต และนโยบายนี้ยังเป็นการดำเนินงานที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มนายทุน และนักการเมืองที่แฝงเข้ามาเพื่อถือกรรมสิทธิ์ผืนน้ำ และเข้ามาใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศน์ของชุมชนอย่างชอบธรรม

นโยบายดังกล่าวเป็นหนึ่งในชุด “นโยบายประชานิยม” ของรัฐบาลนายกทักษิณ มีระยะเวลายาวไปจนถึงปี 2551 เป็นการจัดสรรพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในทะเลเพื่อใช้ในการแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุนประเภทหนึ่ง โดยให้มีการรับรองสิทธิบนพื้นที่อนุญาตเลี้ยงสัตว์น้ำ ชาวประมงผู้ใดได้รับอนุญาตใช้หนังสือรับรองสิทธินั้น จะสามารถนำไปใช้ประกอบการขอกู้เงินจากธนาคารได้ แต่ต้องเป็นธนาคารของรัฐที่เข้าร่วมโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนเท่านั้น ซึ่งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์หรือ ธกส. เป็นธนาคารแห่งแรกที่ทำให้ชาวบ้านสามารถนำโฉนดน้ำมาเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันในการทำเรื่องขอกู้เงินจากธนาคาร เพื่อไปทำอาชีพเพาะเลี้ยง

ส้วมน้ำในกระชัง โดยที่ทางธนาคารจะทำการปล่อยเงินกู้ให้แก่ชาวประมงได้รายละ ไม่เกิน 50,000 บาท

ทั้งนี้ โฉนดน้ำ จะซื้อขายถ่ายโอนให้แก่บุคคลอื่นไม่ได้ จะโอนได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของ เสียชีวิตไปแล้ว และผู้มีสิทธิได้ครอบครองโฉนดนั้นต้องเป็นทายาทหรือลูก เจ้าของโฉนดน้ำเท่านั้น จึงจะสามารถนำไปจำนองเพื่อผู้เงินจากธนาคารได้

สำหรับการดำเนินการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนหรือ การออกโฉนดน้ำรับผิดชอบ ดำเนินการ โดยกรมประมง ในการจัดทำแผนที่ทะเลในพื้นที่เป้าหมายแล้วแบ่งเป็น แปลง โดยให้สิทธิชาวบ้านในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ไม่เกิน 8 กระชัง ถ้าเป็น กระชังเลี้ยงหอย ก็มีพื้นที่ไม่เกิน 72 ตารางเมตร (1 กระชังต้องใช้พื้นที่ 3x3 เมตร) ถ้า เป็นกระชังเลี้ยงปลา ต้องมีพื้นที่ไม่เกิน 128 ตารางเมตร (1 กระชังต้องใช้พื้นที่ 4x4 เมตร)

สำหรับชุมชนบ้านน้ำเค็มหลังจากรัฐบาลมีนโยบายการออกโฉนดน้ำ ในพื้นที่ของ ชุมชนก็ได้มีชาวประมงจำนวนหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการ และได้รับการออกโฉนดน้ำ แล้วกว่า 30 ราย โดยที่ชาวประมงเหล่านั้นเข้าใจว่าเป็นการช่วยเหลือจากภาครัฐแก่ ชาวประมงที่ประสบภัยสึนามิในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชังเท่านั้น ไม่รู้ว่า เหตุผลที่แท้จริงนั้นเป็นการพยายามออกโฉนดเพื่อให้มีสิทธิครอบครองผืนน้ำทำกิน ส่วนรวมของชุมชน ภายหลังจากที่ทราบข้อมูลที่เป็นจริง ทางแกนนำชุมชนบ้าน น้ำเค็ม และชาวบ้านเห็นว่านโยบายดังกล่าวจะเป็นนโยบายที่สร้างปัญหาให้กับชุมชน ในระยะยาว เพราะชุมชนเห็นว่าผืนทะเลเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของทุกคน ชาวบ้าน ไม่เคยมีใครคิดอยากเป็นเจ้าของมาก่อน หากพื้นที่ในทะเลเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล จะทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนในภายหลังอย่างแน่นอน

และนโยบายในการออกโฉนดน้ำนี้ ได้เป็นนโยบายที่กระตุ้นให้ทุกคนเกิดความ ต้องการเป็นเจ้าของมีกรรมสิทธิ์ในทะเลมากขึ้น และขยายวงกว้างไปยังบุคคลนอก ชุมชน ซึ่งชาวบ้านเกรงว่าอาจจะทำให้กรรมสิทธิ์ในผืนทะเลมีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ จากมือของชาวประมงไปอยู่ในมือของนายทุนหรือนักการเมือง

ชาวบ้านน้ำเค็มโดยเฉพาะชาวประมงพื้นบ้านเคยฝากปากท้องไว้กับทะเล ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการใช้ประโยชน์จากทะเลร่วมกัน เพราะทะเลเป็นของทุกคน ไม่มีใครเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ครอบครองเป็นเจ้าของ แต่รัฐบาลกลับมีนโยบายทำให้ทะเลมีเจ้าของเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ในอนาคตหากพื้นที่ในทะเลมีเจ้าของที่ครอบครองโดยชอบธรรมด้วยกฎหมายแล้ว จะส่งผลทำให้ชาวประมงอีกหลายส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมในโครงการ ไม่ได้รับการออกใบอนุญาตเข้าไปทำประมงในพื้นที่ที่มีการออกโฉนดมีเจ้าของครอบครองไม่ได้ เพราะจะละเมิดสิทธิของเจ้าของที่มีโฉนดและอาจถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย หรือนอกกฎหมาย นี่อาจจะเป็นการเริ่มต้นของการจุดชนวนความขัดแย้งในชุมชน จนถึงความล่มสลายของชุมชนอย่างถาวรก็เป็นได้

นอกจากนั้นชาวประมงรายใดที่ได้รับการออกโฉนดน้ำแล้ว แต่ไม่มีประสิทธิภาพในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โอกาสที่จะขาดทุนก็มีสูง และหากไปกู้เงินธนาคารโดยการนำโฉนดน้ำที่ได้กรรมสิทธิ์นั้นไปจำนองกับธนาคาร เพื่อนำเงินมาใช้ในการลงทุนไม่ว่าจะเป็นการซื้อวัสดุ อุปกรณ์มาทำกระชังเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซื่อพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ หากเมื่อดำเนินกิจการไประยะหนึ่งแล้วเกิดขาดทุน ทำให้ไม่มีเงินพอในการจ่ายหนี้คืนธนาคาร สุดท้ายก็จะถูกธนาคารยึดโฉนดน้ำของพวกเขาไป และนี่จะเป็นช่องทาง และโอกาสให้แก่นายทุนรายใหญ่เข้ามาถือครองกรรมสิทธิ์พื้นน้ำเหล่านั้นอย่างชอบธรรม ทั้งกลุ่มทุนการเมือง และกลุ่มทุนที่เข้ามาครอบครองที่ดินในพื้นที่และกำลังพยายามเริ่มลงทุนประกอบธุรกิจอย่างเอาจริงเอาจัง และที่น่าเป็นห่วงไปมากกว่านั้น ขณะที่ความต้องการในการเข้าถือครองมีกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ในทะเลมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และขยายวงกว้างออกไป โอกาสการเปลี่ยนมือจากเจ้าของผู้ถือกรรมสิทธิ์นั้นอาจตกไปอยู่ในมือของนักลงทุนชาวต่างชาติได้ในอนาคต แล้วชาวประมงพื้นบ้านของไทยจะอยู่อย่างไร จะทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างไร เพราะทะเลกลายเป็นพื้นที่ที่มีเจ้าของจับจองกันหมดแล้ว

กลุ่มทุนขนาดใหญ่เริ่มเข้ามาในพื้นที่เพื่อยื่นข้อเสนอในรูปแบบต่างๆ ให้แก่ชาวบ้าน เช่น นายทุนสนับสนุนอาหารในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง โดยมีพันธะสัญญากันว่าเมื่อสัตว์น้ำนั้นโตเต็มที่ให้จำหน่ายให้กับนายทุน ที่ทำสัญญาาร่วมกันเท่านั้น ทั้งนี้ไม่ได้กำหนดข้อสัญญาที่ชัดเจนว่า หากสัตว์น้ำที่ชาวบ้านเพาะเลี้ยงนั้นตาย

หรือมีจำนวนที่ไม่เพียงพอต่อการส่งให้กับนายทุนตามสัญญา ชาวบ้านจะต้องทำอย่างไร จะถูกปรับหรือไม่ ไม่มีความชัดเจน นี่เป็นตัวอย่างของการคุกคามของกลุ่มนายทุน ซึ่งบางครั้งแฝงมากับนโยบายของภาครัฐ ที่มีส่วนรู้เห็นเป็นใจ และเอื้อประโยชน์ให้อย่างแนบเนียน แสดงให้เห็นว่าข้อสงสัยของชุมชนต่อนโยบายของรัฐใน ความไม่ชัดเจนย่อมส่งผลต่อภาคปฏิบัติในอนาคตอย่างแน่นอน

อีกทั้งชุมชนเกรงว่าหากทางกรมประมงหรือหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการออกใบอนุญาตนี้ไม่ทั่วถึง ไม่ครอบคลุมชาวประมงภายในพื้นที่ อาจส่งผลกระทบต่อในระยะยาวต่อชุมชน เพราะจะเกิดความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยกับในอดีตที่มีชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน และเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความขัดแย้งในชุมชนสมัยยังดำเนินกิจการเหมืองแร่ ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านน้ำเค็มจึงไม่อยากให้ชายฝั่งทะเลมีโรค ให้ใครเข้ามาเป็นเจ้าของถือครองเป็นกรรมสิทธิ์ ไม่ใช่เฉพาะในพื้นที่ของชุมชนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงผืนน้ำทะเลทั้งหมดของประเทศไทย เพราะทะเลเป็นพื้นที่สาธารณะที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างสงบสุขตลอดมาและอยากให้เป็นอย่างนี้ตลอดไป

5. เสี่ยงสะท้อนจากชุมชน

- 5.1 ชาวบ้านในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ยังขาดความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงอยากให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้และความเข้าใจแก่คนในชุมชน จะก่อให้เกิดความตระหนักในสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพราะหากมีผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการจากหน่วยงาน องค์กรของภาครัฐ หรือเอกชนที่มีความน่าเชื่อถือมาให้ความรู้ชาวบ้านจะเชื่อฟังมากกว่าคนในชุมชนด้วยกันเองเป็นผู้บอกกล่าว
- 5.2 ชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนที่มีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพ เพียงแต่ขาดการรวบรวมข้อมูลและจัดการอย่างเป็นระบบ จึงอยากให้มีนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญมาช่วยในการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ชุมชนได้นำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

- 5.3 ภาครัฐมีการขับเคลื่อนในระดับสูง ในการวางแผนนโยบายต่างๆ โดยไม่มีการคำนึงถึงชุมชนว่ามีความสามารถในการรองรับแผนนโยบายดังกล่าวเพื่อนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่ อีกทั้งไม่มีการสำรวจความคิดเห็นของคนระดับท้องถิ่นที่เป็นผู้ที่อยู่กับสภาพปัญหา อยู่ในพื้นที่เผชิญกับทุกสภาพการณ์ ซึ่งภาครัฐควรมีการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของชุมชน แล้วค่อยนำข้อมูลนั้นไปแปลงเป็นนโยบาย แล้วกลับมาเข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นน่าจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด
- 5.4 ชุมชนบ้านน้ำเค็มอยากให้หน่วยงานและองค์กรต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือเรื่องการฟื้นฟูระบบนิเวศน์ของชุมชนมากกว่าการวางแผนนโยบาย ที่มุ่งเน้นเรื่องการท่องเที่ยว อย่างเช่น โครงการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามันซึ่งเป็นโครงการที่แทนจะช่วยเหลือและฟื้นฟูชุมชน กลับกลายเป็นโครงการที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของชุมชนและเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้น
- 5.5 ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่อยากให้ภาครัฐส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยคำนึงถึงสภาพระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มากกว่าการคำนึงถึงภาคเศรษฐกิจเป็นหลัก เพราะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะท่องเที่ยวในการสัมผัสกับบรรยากาศของความเป็นธรรมชาติที่ยังคงความงดงามและสมบูรณ์ รวมถึงการคำนึงถึงผู้ประกอบการรายเล็กที่ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ มากกว่าที่ส่งเสริมผู้ประกอบการรายใหญ่เข้ามาเบียดเบียนและดำเนินธุรกิจแทนที่ผู้ประกอบการรายเล็กในท้องถิ่น

6. บทส่งท้าย

การที่หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องการช่วยเหลือและฟื้นฟูชุมชนที่ประสบภัยจากสึนามิไม่ว่าจะเป็นชุมชนใดก็ตาม ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูล ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมดำเนินการในการฟื้นฟูสภาพชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งสภาพแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของชุมชน ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนการฟื้นฟูชุมชนของตนเองบนพื้นฐานของความ ต้องการ ความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของแต่ละชุมชน

ซึ่งที่ผ่านมาภาครัฐได้มีการขับเคลื่อนแนวนโยบายในระดับสูง เพื่อพยายามเร่งฟื้นฟูชุมชนโดยละเอียดในการคำนึงถึง หรือให้ความสำคัญกับคนในระดับชุมชนที่มีความต้องการ หรือมีความพร้อมในการรองรับกับนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้นและสั่งการลงไปในพื้นที่หรือไม่ รวมไปถึงนโยบายที่รัฐได้กำหนดไว้ั้นควรเป็นนโยบายที่สามารถนำไปสู่ภาคปฏิบัติได้จริง เป็นการดำเนินงานที่เน้นการฟื้นฟูในระยะยาวใช้เป็นเพียงนโยบายที่กำหนดเพื่อรองรับกับผลประโยชน์ สำหรับกลุ่มคนบางกลุ่มที่พยายามหาโอกาสและช่องว่างของการเกิดเหตุการณ์สึนามิ หรือวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน แทรกซึมเข้าทำการดักดวงเอาผลประโยชน์อย่างไร้คุณธรรมบนความสูญเสียความเดือดร้อนของชาวบ้านที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือต้องเดินตามหมากที่กลุ่มคนเห็นแก่ได้เหล่านั้นได้วางเอาไว้แล้วอย่างแนบเนียน

มีกระแสจากชุมชน และหลายภาคส่วนที่ตั้งข้อสังเกตว่าแท้จริงแล้วนโยบายจากภาครัฐที่กำหนดลงมาในชุมชนต่างๆ เหล่านั้น เป็นนโยบายที่มีไว้เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและความยากจนของชาวบ้านจริงหรือไม่? อย่างเช่นที่หลายชุมชนที่ประสบภัย รวมถึงชุมชนบ้านน้ำเค็มที่เป็นพื้นที่เป้าหมายของนโยบายจากภาครัฐทั้งโครงการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน จัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์หลักในการบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวและนโยบายแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน ซึ่งทั้ง 2 แนวนโยบายนี้ได้สร้างปัญหาอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อชุมชนมากกว่าที่จะเป็นนโยบายในการช่วยเหลือ และฟื้นฟูชุมชนอย่างแท้จริง

นโยบายการบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว ได้มีการเวนคืนที่ดินจากชาวบ้าน โดยมีกลยุทธ์ในการดำเนินการที่แยบยลจนชาวบ้านไม่รู้เท่าทัน เมื่อรัฐบาลให้ทำอะไรชาวบ้านก็ยินดีทำตามโดยไม่มีเงื่อนไข เพราะพวกเขาหวังว่ารัฐจะให้ความช่วยเหลือให้พวกเขาก้าวพ้นความเดือดร้อน ความยากจนที่ไม่มีทางแก้ไข

และอีกนโยบายหนึ่งที่รัฐพยายามชี้ให้เห็น หรือบอกให้ชาวบ้านเข้าใจว่าจะพ้นจากความยากจน โดยการแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน หรือการออก “โฉนดน้ำ” ให้พื้นที่ในทะเลมีเจ้าของ แปลงสินทรัพย์ที่มีอยู่ให้เป็นทุนสำหรับชาวบ้านในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในทะเล แต่ในความเป็นจริงนโยบายดังกล่าวนี้ เป็นนโยบายที่แปลงสินทรัพย์ส่วนรวม สินทรัพย์ที่เคยเป็นของสาธารณะไม่มีผู้ใดคิดจับจองเป็นเจ้าของมาก่อน ให้กลายเป็นทุนของชุมชน หรือว่าสินทรัพย์เหล่านั้นจะกลายเป็นทุนของใครหรือกลุ่มใดกันแน่?

เมื่อนโยบายดังกล่าวยังคงเดินหน้าดำเนินการในหลายพื้นที่ ชาวบ้านก็ยังคงประสบกับความยากจนอยู่เหมือนเดิม มิหนำซ้ำเป็นการส่งเสริมและผลักดันให้ชาวบ้านเป็นหนี้เพิ่มจากความไม่รู้เท่าทัน การเปิดโอกาสให้นำโฉนดน้ำไปทำการจำนองได้กับธนาคารของรัฐ (ธกส.) เพื่อนำมาเป็นทุนในการเพาะเลี้ยงสัตว์ทะเลได้กลับกลายเป็นโอกาสและช่องทาง ให้แก่กลุ่มนายทุนเข้ามาเป็นเจ้าของทะเลอย่างชอบธรรมตามกระบวนการของรัฐ ทั้งๆ ที่ทะเลนั้นเป็นแหล่งอาหารหล่อเลี้ยงชาวบ้านมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ไม่เคยมีความขัดแย้งในผลประโยชน์ ทุกคนมีอิสระในการเข้าถึงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทะเล แต่หากตอนนี้ไปเมื่อทะเลและชายฝั่งทะเลมีเจ้าของชาวบ้านที่ไม่มีสิทธิในการเข้าไปประกอบอาชีพได้เหมือนเคยหรือความเป็นเจ้าของนั้น ได้ถูกเปลี่ยนมือไป วิถีชีวิตของพวกเขาที่เคยสงบสุขจะถูกเปลี่ยนไปอย่างถาวร

ธรรมชาติทำให้เกิดสึนามิ ธรรมชาติย่อมมีระบบฟื้นฟูผลกระทบเพื่อให้เกิดความสมดุลย์ในธรรมชาติ แต่ภัยที่มาจากแนวคิด การกระทำของมนุษย์นั้น ยากที่จะฟื้นฟูแก้ไข หากผู้กำหนดแนวคิด แนวนโยบายเหล่านั้นขาดซึ่งจิตสำนึกและความตระหนักต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นเพื่อส่วนรวม มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้องเดียวกัน

นี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวบ้านน้ำเค็ม รวมตัวกันไม่ต้องการ “โฉนดน้ำ” ไม่ต้องการให้เกิดความแตกแยกกันภายในชุมชน และที่สำคัญพวกเขาไม่ต้องการให้รัฐแปลงทะเลที่เป็นทรัพย์สินส่วนรวมเป็นทุนของใคร พวกเขาจึงต้องการให้รัฐยกเลิก นโยบาย “การแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน” รวมถึงการยกเลิก “องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” หรือ “อพท.” ด้วย และชุมชนบ้านน้ำเค็มแห่งนี้ เมื่อพวกเขาไม่ต้องการแผนงาน โครงการหรือนโยบายของรัฐที่ไม่เป็นธรรมต่อชาวบ้าน ชุมชนจึงมีการจัดทำโครงการของตนเอง ที่เป็นแผนของชุมชน คิตรีเริ่มโดยชุมชน และจัดการโดยชุมชน บนพื้นฐานความต้องการ ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับสภาพโครงสร้างของชุมชน โดยมีการตั้งกลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง การจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ธนาคารชุมชนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน เป็นต้น นี่เป็นสิ่งที่สำคัญที่รัฐควรต้องรับฟัง และนำไปพิจารณาในการวางแผน กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ไม่ใช่เป็นการขับเคลื่อนในระดับสูง เพื่อกำหนดนโยบายสู่เบื้องล่างให้ชุมชนปฏิบัติตามอย่างไร ประสิทธิภาพ

7. บรรณานุกรม

ส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 2. 2548. ป่าชายเลนและป่าชายหาดผลกระทบจากคลื่นสึนามิและการฟื้นฟู. สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.

ข้อมูลการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนบ้านน้ำเค็ม ระหว่างวันที่ 27 -31 สิงหาคม 2550

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ ระหว่างวันที่ 3-6 กันยายน 2550

8. ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

เว็บไซต์ของ มูลนิธิกองทุนไทย

<http://www.thaingo.org/cgi-bin/content/content2/show.pl?0414>

เว็บไซต์ของ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

<http://www.dasta.or.th/dasta/>

เว็บไซต์ของบ้านน้ำเค็ม

<http://www.namkem.com>

เว็บไซต์ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

<http://www.dmcr.go.th/>

เว็บไซต์ของสำนักกฎหมาย มงคลธรรม

<http://www.kodmhai.com/m8/New/N4.html>

รายชื่อหนังสือที่จะจัดพิมพ์ครั้งต่อไปภายใต้โครงการ Tsunami Aid Watch

1. “วิวัฒนาการจากคลื่นยักษ์: หน้าที่และบทบาทในวันพรุ่งนี้ของ NGO ผู้ดำเนินการฟื้นฟูหลังสึนามิ” โดยภาคภูมิ วิชานดิรวัฒน์
2. สามปีหลังการฟื้นฟูสึนามิที่บ้านน้ำเค็ม: การพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส โดย สมศักดิ์ สุริยะมณฑล
3. “การเชื่อมโยงความคาดหวังในการฟื้นฟู: บทเรียนจากการให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟู 3 ปีหลังสึนามิในประเทศไทย” โดยคาร์ล เซกซไนเดอร์ และ ลาร์ส เคราเซอ
4. ผลประโยชน์บนที่ติดกับเสียงคร่ำครวญของผู้ประสบภัย โดย ศยามล ไกยูรวงศ์, สมยศ โต๊ะหลัง, คาวรรณ สันหลี
5. สึนามิกับผลกระทบต่อโลกของชาวเลอย่าง มอแกน มอแกน และอูร์กลา ไวย์ โดย สำเรียง เขยชื่นจิตร

รายชื่อหนังสือที่ได้จัดพิมพ์ไปแล้วก่อนหน้านี้

1. สึนามิ: การศึกษาการตอบสนองต่อภัยพิบัติในศรีลังกา, พร้อมบทความพิเศษเกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศไทยโดย คาร์ล เซกซไนเดอร์, ผู้อำนวยการโครงการ TAW และ วไลทส์น์ วรกุล จัดพิมพ์โดยความร่วมมือของมูลนิธิไฮนริคเบิลล์ Brot für die Welt และ medico international กรกฎาคม 2549
2. สโคปซาร์เตอร์การฟื้นฟูชุมชนสึนามิอย่างยั่งยืน หมายเลข ISBN 978 974 88189 7 9 เรียบเรียงโดยทีมงาน สึนามิ เอค วอทซ์ (TAW) หนึ่งในโครงการของมูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เชียงใหม่ ธันวาคม 2549
3. รูปแบบการเป็นเจ้าของพลังงานทางเลือก: การศึกษาถึงความเป็นไปได้เรื่องพลังงานทางเลือกที่ยั่งยืนของชุมชน ที่จะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการด้านพลังงาน ISBN 978 974 7093 51 3

4. โขฟาร์สัญลักษณ์ เพื่อความยุติธรรมในการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติแบบเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือสนับสนุนการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติ เรียบเรียงโดยทีมงานโครงการสีนามิ เอด วอทซ์ ภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิ ไฮน์ริค เบิลล์สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ISBN 978 974 8266 12 1
5. สีนามิกับองค์การศาสนาคริสต์: ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมกับความช่วยเหลือขององค์การศาสนาคริสต์หลังภัยสีนามิ กรณีศึกษาบ้านทุ่งหว่า, บ้านทับตะวัน และบ้านน้ำเค็ม อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา โดย พิกุล สิทธิประเสริฐกุล ภายใต้การสนับสนุนของเครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน ISBN 978 974 8410 25 8
6. 78 สัปดาห์หลังสีนามิ บทสรุปความช่วยเหลือเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณหลังเหตุการณ์สีนามิในประเทศไทย โดย คาร์ล เชกชไนเดอร์ และ วไลทัศน์วรกุล ฉบับจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 ISBN 978 974 8410 24 1
7. เอกสารว่าด้วยการพัฒนาระบบเตือนภัยสีนามิในประเทศไทย ในรูปแบบหนังสือรวบรวมข้อมูลพร้อมบทและสรุปข้อเสนอแนะจากชุมชนผู้ประสบภัย 3 เดือนภายหลังเหตุการณ์สีนามิ ส่วนที่หนึ่งเขียนโดย : ทีมงานโครงการสีนามิ เอด วอทซ์ : คาร์ล เชกชไนเดอร์, ทิวาวรรณ ชัยขาว และ รอมลีแมเราะ ส่วนที่สองจัดทำโดย: สถานีปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ISBN 978 974 8418 26 1
8. การพัฒนาชุมชนอันดามันไทยและสีนามิ: ส่วนที่ 1 ประวัติ และวิถีมือแกนชาวเลแห่งอันดามันไทย โดยสำเร็จ เชยชื่นจิตร, ส่วนที่ 2 วิถีชาวเลแห่งอันดามันไทยหลังสีนามิ โดย สมยศ โต้ะหลัง ISBN 978 974 13 8162 3
9. การสร้างเพื่ออนาคต : กรณีศึกษาที่ 1 การสร้างบ้าน โดย ชาลินี สะท้อนบัว กรณีศึกษาที่ 2 การสร้างและดำเนินการอยู่เรือชุมชน โดย วิทยา อภากรณ์ ISBN 987 974 8410 241

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ: พฤศจิกายน 2548 – มกราคม 2551